

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ
ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΠΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΜΕΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΛΟΓΗ ΑΞΙΑ**

Του

ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ Β. ΠΑΥΛΟΥ- ΑΓΙ

Επιβλέπων Καθηγητής: ΛΑΔΑΣ ΑΝΕΣΤΗΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην

Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Μήνας Αύγουστος 2015

Ευχαριστίες

Κλείνοντας ένα κύκλο έξι ετών στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, ως προπτυχιακός και ως μεταπτυχιακός φοιτητής, νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω θερμά όλο το ακαδημαϊκό προσωπικό του Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας αλλά και τους καθηγητές του Ινστιτούτου Εκπαίδευσης Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών για τις πολύτιμες γνώσεις, τα επαγγελματικά εφόδια και εργαλεία που μου έδωσαν και τα οποία αδιαμφισβήτητα θα συμβάλουν στην επαγγελματική μου εξέλιξη. Ιδιαίτερος θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Καθηγητή κ. Χρήστο Νεγκάκη, που με παρότρυνε να ασχοληθώ με αυτό το επίκαιρο και εξειδικευμένο θέμα και το Λέκτορα κ. Λαδά Ανέστη του οποίου η πολύτιμη βοήθεια συνέβαλε στη διεκπεραίωση της συγκεκριμένης εργασίας.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την επίδραση των χρηματοοικονομικών μέσων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών την περίοδο 2005-2014, με έμφαση στην περίοδο της ελληνικής κρίσης(2010-2014) βάσει των αντίστοιχων ΔΛΠ 32,39.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι αφενός να αναλύσει όλο το λογιστικό χειρισμό των χρηματοοικονομικών μέσων, πάνω στον οποίο στηρίζεται η Τραπεζική Λογιστική, και αφετέρου να μελετήσει το πώς οι αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών μέσων με την εισαγωγή της εύλογης αξίας ,σύμφωνα με το λογιστικό πλαίσιο του ΔΛΠ 39, επηρέασαν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών σε μια κρίσιμη υφεσιακή περίοδο, στην οποία ο συστημικός κίνδυνος χαρακτηρίστηκε τεράστιος και η ελληνική αγορά κινήθηκε σε τεράστια πτωτικά επίπεδα. Αναλύει τα έτη 2005-2014 και ειδικότερα εξετάζει την υφεσιακή περίοδο 2010-2014.

Στο κεφάλαιο της Βιβλιογραφικής Επισκόπησης γίνεται αναφορά στην επίδραση του συστημικού κινδύνου στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις οντοτήτων που εφαρμόζουν το λογιστικό πλαίσιο των ΔΠΧΑ και μια ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στο επίμαχο υφεσιακό διάστημα 2010-2014.Στη συνέχεια, στο κεφάλαιο του Θεσμικού Πλαισίου αναλύεται το λογιστικό πλαίσιο των χρηματοοικονομικών μέσων βάσει των όσων ορίζονται στα ΔΛΠ 32 και 39.Τέλος,στο κεφάλαιο της Εμπειρικής Ανάλυσης εξετάζεται εάν η αποτίμηση στην εύλογη αξία επηρέασε τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών την περίοδο 2005-2014, με μεγαλύτερη έμφαση στην περίοδο 2010-2014 προκειμένου να εξεταστεί η επίδραση της κρίσης.

Πίνακας περιεχομένων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	1
1.2 Ερευνητικά Ζητήματα.....	2
1.3 Δομή εργασίας.....	3

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Εισαγωγικά.....	5
2.2 Επίδραση των λογιστικών μεγεθών από το συστημικό κίνδυνο.....	5
2.3 Επίδραση του ΔΛΠ 39 στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζών.....	8
2.4 Επίδραση της Ελληνικής Κρίσης στις Ελληνικές Τράπεζες.....	9
2.5 Ανάλυση των γεγονότων 2010-2014.....	10
2.6 Συμπεράσματα ενότητας.....	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Εισαγωγικά.....	16
3.2 Πεδία Εφαρμογής ΔΛΠ 32,39.....	16
3.3 Χρηματοοικονομικά μέσα.....	18
3.4 Παραδείγματα χρηματοοικονομικών μέσων.....	21
3.5 Σύνθετα χρηματοοικονομικά μέσα.....	22
3.6 Τόκοι, Μερίσματα, Κέρδη και Ζημίες Χρηματοοικονομικών μέσων.....	23
3.7 Συμψηφισμοί χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού και υποχρεώσεων.....	24
3.8 Αναγνώριση χρηματοοικονομικών μέσων.....	26
3.9 Διαγραφή χρηματοοικονομικών μέσων.....	27
3.10 Καθορισμός εύλογης αξίας.....	28
3.11 Μεταγενέστερη αποτίμηση χρηματοοικονομικών μέσων.....	30
3.8.1 Χρηματοοικονομικά στοιχεία Ενεργητικού.....	30
3.11.1.1 Χρηματοοικονομικά στοιχεία Ενεργητικού αποτιμώμενα στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα.....	31
3.11.1.2 Διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις.....	32
3.11.1.3 Δάνεια και απαιτήσεις.....	33
3.11.1.4 Διαθέσιμα προς πώληση χρηματοοικονομικά στοιχεία.....	34
3.11.1.5 Επαναταξινομήσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού.....	35
3.11.1.6 Απομειώσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού.....	36

3.11.2Αποτίμηση χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων.....	37
3.12 Χειρισμός σύνθετων χρηματοοικονομικών μέσων μετά την Αρχική Αναγνώριση.....	38
3.13 Παράγωγα Χρηματοοικονομικά μέσα.....	39
3.14 Συμπεράσματα ενότητας.....	44
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ</u>	
4.1 Εισαγωγικά.....	45
4.2. Ερευνητικές υποθέσεις.....	46
4.3 Επιλογή δείγματος και μεθοδολογία έρευνας.....	46
4.4Περιγραφικά Στατιστικά και μήτρα συσχετίσεων.....	48
4.5 Αποτελέσματα από την εφαρμογή υποδείγματος.....	51
4.6 Συμπεράσματα ενότητας.....	52
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ</u>	
<u>ΕΦΑΡΜΟΓΗ</u>	
5.1 Συμπεράσματα.....	54
5.2 Περιορισμοί έρευνας και προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	56

Λίστα Διαγραμμάτων-Πινάκων

Διαγράμματα

Διάγραμμα I: Τιμές δεκαετούς Ελληνικού Ομολόγου περιόδου 2010-2014.....12

Πίνακες

Πίνακας I:: Περιγραφική Στατιστική.....49

Πίνακας II:: Μήτρα συσχετίσεων.....50

Πίνακας III: Πίνακας Παλινδρόμησης- Υπόδειγμα Ohlson.....51

Λίστα συντομογραφιών

ΕΓΛΣ: Ελληνικό Γενικό Λογιστικό Σχέδιο

ΕΚΤ: Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

ΕΤΕ: Εθνική Τράπεζα Ελλάδος

ΔΕΚΟ: Δημόσιες Επιχειρήσεις Κοινοφελούς Χαρακτήρα

ΔΛΠ: Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα

ΔΝΤ: Διεθνές Νομισματικό Ταμείο

ΔΠΧΑ: Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς

ΟΕΔ: Ομόλογα Ελληνικού Δημοσίου

ΤΧΣ: Ταμείο Χρηματοδοτικής Σταθερότητας

IAS: International accounting standards

IASB: International Accounting Standards Board

PSI: Private Sector Involvement

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Αποτελεί γενική παραδοχή πως η ελληνική οικονομία την περίοδο 2010-2014 χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ύφεση, λόγω της κρίσης χρέους που έγινε εμφανής. Από τις αδιαμφισβήτητα δυσμενείς οικονομικές συγκυρίες δε θα ήταν δυνατό να μην επηρεαστεί η ραχοκοκαλιά κάθε εθνικού οικονομικού συστήματος, δηλαδή το τραπεζικό σύστημα. Οι ελληνικές τράπεζες μέσα σε όλο αυτό το διάστημα επηρεάστηκαν από χαρακτηριστικά που διέπουν οποιαδήποτε οικονομική ύφεση, όπως η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων από νοικοκυριά και επιχειρήσεις, η πτωτική πορεία των αγορών χρήματος και κεφαλαίου και η εκροή καταθέσεων.

Το σύνθετο και σύγχρονο λογιστικό πλαίσιο των ΔΠΧΑ ,που υποχρεωτικά εφαρμόζεται στις εισηγμένες εταιρείες από το έτος 2005, με τις νέες λογιστικές αρχές που προήγαγε κάνει τις εταιρείες που τις εφαρμόζουν να επηρεάζονται έντονα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις τους από τις δυνάμεις της αγοράς. Κατά κύριο λόγο, το λογιστικό πρότυπο 39 που αναφέρεται στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων αποτελεί πλαίσιο που στηρίζεται στις δυνάμεις της αγοράς και διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις οντοτήτων που έχουν στην κατοχή τους πολλά χρηματοοικονομικά μέσα. Στις τραπεζικές οντότητες τα χρηματοοικονομικά μέσα αποτελούν κυρίαρχο στοιχείο των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων.

Λόγω, λοιπόν, της σημασίας των χρηματοοικονομικών μέσων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών, της πτωτικής πορείας της ελληνικής οικονομίας και αγοράς, οι οποίες επηρεάζονται από την κρίση χρέους, και των πολύπλοκων λογιστικών χειρισμών που δίνει το ΔΛΠ 39 για την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων θεωρήθηκε εύλογο η παρούσα εργασία να επικεντρωθεί στη μελέτη της επίδρασης των κανόνων αποτίμησης που προβλέπει το ΔΛΠ 39 στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών που επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από τις οικονομικές εξελίξεις, την πορεία της αγοράς και τις πολιτικές αποφάσεις.

1.2 Ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η μελέτη για το πώς οι αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών μέσων, σύμφωνα με το λογιστικό πλαίσιο του ΔΛΠ 39, επηρέασαν την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των τραπεζών, κυρίως σε μια κρίσιμη υφεσιακή περίοδο, στην οποία ο συστημικός κίνδυνος χαρακτηρίστηκε τεράστιος. Η επίδραση στην ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ερμηνεύεται ως επίδραση στη λήψη αποφάσεων των επενδυτών η οποία με τη σειρά της αποτυπώνεται ως μεταβολή της διαπραγματεύσιμης τιμής της μετοχής στην Χρηματιστηριακή Αγορά. Προκειμένου να επιτευχθεί ο ανωτέρω σκοπός της εργασίας έγινε προσπάθεια να απαντηθούν και να αναλυθούν δύο σημαντικά ερευνητικά ερωτήματα που σχετίζονται με την πορεία των χρηματοοικονομικών μέσων των τραπεζών στην εξεταζόμενη χρονική περίοδο.

Τα ερευνητικά ζητήματα που εξετάζει η παρούσα εργασία είναι τα εξής:

- ✓ Εξέταση της επίδρασης της εύλογης αξίας, ως κύριο χαρακτηριστικό αποτίμησης σύμφωνα με το πλαίσιο των ΔΠΧΑ, στις αποφάσεις των επενδυτών, δηλαδή στη συνάφεια των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών, γεγονός που αποτυπώνεται με τη μεταβολή της χρηματιστηριακής τιμής των ελληνικών τραπεζών.
- ✓ Εξέταση της επίδρασης της χρηματοοικονομικής κρίσης στις αποφάσεις των επενδυτών όσον αφορά την επένδυση τους στις τράπεζες, των οποίων η τιμή τους διαπραγματεύεται στο ΧΑ.

Η εξέταση των δύο ανωτέρω ερευνητικών ζητημάτων κρίνεται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς με αυτόν τον τρόπο διαπιστώνεται εάν οι επενδυτές λαμβάνουν σοβαρά υπόψη την αρχή της εύλογης αξίας στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων κατά την επένδυση τους σε μετοχές των ελληνικών τραπεζών και εάν στην περίοδο της χρηματοοικονομικής κρίσης οι αποτιμήσεις στην εύλογη αξία έδιναν επιπρόσθετη πληροφόρηση στους επενδυτές για τις τιμές των μετοχών των ελληνικών τραπεζών.

Με την εκτενή ανάλυση όλων των παραπάνω ερευνητικών ζητημάτων η παρούσα διπλωματική εργασία φτάνει στο τελικό συμπέρασμα της για το πώς το λογιστικό πλαίσιο του ΔΛΠ 39 και η αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία επηρέασε την ποιότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών και τις στρατηγικές των επενδυτών στην περίοδο 2005-2014, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στα έτη 2010-2014.

1.3 Δομή εργασίας

Η παρούσα εργασία ακολουθεί μια συγκεκριμένη δομή, προκειμένου να εξυπηρετήσει το βασικό σκοπό και τα ερευνητικά ζητήματα που επισημάνθηκαν παραπάνω. Παρακάτω παρουσιάζονται τα τέσσερα κεφάλαια ανάλυσης που έπονται, ώστε να εξαχθεί το τελικό συμπέρασμα. Οι ενότητες αυτές καταγράφονται ως εξής :

α) Βιβλιογραφική επισκόπηση: Αρχικά στην παρούσα ενότητα γίνεται εισαγωγή στην γενικότερη επίδραση του κινδύνου της αγοράς στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών με την εφαρμογή των ΔΠΧΑ βάσει προγενέστερων ερευνών. Στη συνέχεια, γίνεται αναφορά στην επίδραση του ΔΛΠ 39 στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών και στην επίδραση των ελληνικών οικονομικών συγκυριών στις τράπεζες, ενώ βάσει της αντλούμενης ελληνικής και ξένης ειδησεογραφίας του διαστήματος 2010-2014 απαριθμούνται τα γεγονότα και οι εξελίξεις που επηρέασαν το ελληνικό τραπεζικό σύστημα και τα μεγέθη των καταστάσεων τους.

β) Θεσμικό πλαίσιο: Στην ενότητα αυτή γίνεται εκτενής αναφορά στα δύο δημοφιλή πρότυπα, που ρυθμίζουν κατά κύριο λόγο τα χρηματοοικονομικά μέσα, τα ΔΛΠ 32 και 39. Στόχος της παρούσας ενότητας είναι να κατανοηθεί τι είναι χρηματοοικονομικό μέσο, ποιες μορφές παίρνει, πώς παρουσιάζεται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και πώς αποτιμάται και χειρίζεται λογιστικά βάσει αυτών που αναφέρονται στο ΔΛΠ 39.

γ) Εμπειρική Ανάλυση: Στην ενότητα της εμπειρικής ανάλυσης, εφόσον επιτεύχθηκαν οι στόχοι της ενότητας του θεσμικού πλαισίου, επιδιώκεται να ερευνηθεί για τις ελληνικές τράπεζες η επίδραση και η συσχέτιση από τις αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία στη λήψη αποφάσεων των επενδυτών. Αρχικά, καταγράφεται η βασική ερευνητική υπόθεση της έρευνας που προκύπτει από την ανάλυση της ενότητας της βιβλιογραφικής επισκόπησης και περιγράφεται το δείγμα που αντλήθηκε για τη διενέργεια της συγκεκριμένης έρευνας. Στη συνέχεια, αναλύεται το μοντέλο που χρησιμοποιήθηκε προκειμένου να απαντηθεί η ερευνητική υπόθεση, δηλαδή το μοντέλο Ohlson (1995), και με την εκτέλεση της έρευνας μέσω του στατιστικού προγράμματος e-views σχολιάζονται και ερμηνεύονται τα αποτελέσματα που παρήγαγε το πρόγραμμα

δ) Συμπεράσματα-Προτάσεις για μελλοντική έρευνα: Στο κεφάλαιο αυτό παρατίθενται συμπεράσματα και παρατηρήσεις σχετικά με το σκοπό της εργασίας, που προέκυψαν από την

ανάλυση των προηγούμενων ενοτήτων, καθώς και οι περιορισμοί της έρευνας αλλά και οι προτάσεις για περαιτέρω διερεύνηση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1 Εισαγωγικά

Στο κεφάλαιο της επισκόπησης βιβλιογραφίας παρουσιάζονται προγενέστερες έρευνες που καλύπτουν τις εξής θεματικές ενότητες: τις συνέπειες από την εφαρμογή των ΔΠΧΑ και μετά στα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων των οντοτήτων, την επίδραση των τραπεζών από το συστημικό κίνδυνο και από την εφαρμογή των λογιστικών κανόνων του ΔΛΠ 39 και την επίδραση της κρίσης χρέους στις τράπεζες και ειδικότερα στις ελληνικές. Τέλος, στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή για την πορεία του ελληνικού τραπεζικού κλάδου στην περίοδο κρίσης της ελληνικής οικονομίας (2010-2014).

2.2 Επίδραση των λογιστικών μεγεθών τραπεζών από το συστημικό κίνδυνο

Είναι γεγονός πως τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, μετά την υποχρεωτική τους εφαρμογή από το 2005 στις εισηγμένες εταιρίες, με τις νέες λογιστικές αρχές και πολιτικές που περιείχαν, άσκησαν σημαντική επίδραση στα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων.

Σημαντικός αριθμός μελετητών υποστήριξε ότι η εφαρμογή των ΔΠΧΑ έκανε υψηλότερη την ποιότητα της πληροφόρησης, καθώς τα μεγέθη που παρουσιάζονται πλέον είναι πραγματικά και σχετικά με τις αξίες της αγοράς. Κυρίως στα αγγλοσαξονικά λογιστικά πλαίσια, στα οποία ανήκε και το ελληνικό, η επίδραση ήταν μεγαλύτερη, καθώς στηρίζονταν σε μεγάλο βαθμό στη φορολογική νομοθεσία (Kousenidis et al 2010). Χαρακτηριστική είναι η έρευνα των Hung και Subramanyam (2007), οι οποίοι συγκρίνοντας τη λογιστική αξία των συνολικών περιουσιακών στοιχείων, των Ιδίων Κεφαλαίων και τη μεταβλητότητα των εσόδων βάσει ΔΛΠ με εκείνα που προβλέπονται στα διάφορα εθνικά λογιστικά πλαίσια εξήγαγαν το συμπέρασμα ότι η ποιότητα της λογιστικής πληροφόρησης βάσει ΔΠΧΑ είναι υψηλότερη. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγήθηκαν και οι Barth et al(2006) με τη διαφορά ότι η ποιότητα που προσφέρουν τα ΔΠΧΑ υπολείπεται μόνο από εκείνη που προσφέρει το εθνικό λογιστικό πλαίσιο της Αμερικής.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επιπλέον, η επίδραση κάποιων λογιστικών μεγεθών και αρχών από την εφαρμογή των ΔΠΧΑ και μετά στις αποφάσεις των επενδυτών. Οι Kousenidis et al (2010) σε μια έρευνα για το πως η αρχή της συντηρητικότητας, που αποτελεί γενικό χαρακτηριστικό του ΕΓΛΣ, επηρέασε τις τιμές των μετοχών, διαπίστωσαν ότι τα κέρδη με βάση αυτήν την αρχή αποτίμησης έδιναν επαρκείς πληροφορίες για τη διαμόρφωση των χρηματιστηριακών τιμών. Ο Cristos Negakis(2013), χρησιμοποιώντας τα μοντέλα Easton-Harris(1991)και Feltham-Ohlson (1995),κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η συνάφεια των μεγεθών των Ιδίων Κεφαλαίων μειώθηκε από την εφαρμογή των ΔΠΧΑ και μετά με τη χρήση της εύλογης αξίας.

Όπως ήταν, λοιπόν, προφανές η εφαρμογή των ΔΠΧΑ έφερε οριζόντιες αλλαγέςστην απεικόνιση και αποτίμηση των διαφόρων λογιστικών μεγεθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών, καθώς η αξία της πλειονότητας των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων επηρεάζονταν από την πορεία της αγοράς, από τις μεταβολές των επιτοκίων και από πολλαπλούς μακροοικονομικούς παράγοντες. Συνεπώς, η αρχή της εύλογης αξίας που διαδέχτηκε την αρχή της συντηρητικότητας, του ιστορικού κόστους και της επίδρασης των φορολογικών ρυθμίσεων στις οικονομικές καταστάσεις που ίσχυαν στο Γενικό Ελληνικό Λογιστικό Σχέδιο, διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στην απεικόνιση των διαφόρων λογιστικών μεγεθών των τραπεζών (Koumanakos et al 2005,Iatridis & Dalla,2011). Ενδεικτική είναι η απεικόνιση κάποιων λογιστικών μεγεθών των τραπεζών όπως είναι οι χορηγήσεις δανείων, οι καταθέσεις και τα έσοδα με βάση τα ΔΛΠ που είναι πιο πραγματικά και σχετικά με τον κίνδυνο της αγοράς από ότι ήταν πριν την εφαρμογή τους το 2005, όταν ίσχυε το ΕΓΛΣ.

Λόγω του γεγονότος ότι βασική αρχή των ΔΠΧΑ είναι η εύλογη αξία, πολλοί μελετητές προσανατόλισαν την έρευνα τους στο κατά πόσο οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας οντότητας που χρησιμοποιεί τα ΔΠΧΑ επηρεάζονται από το συστηματικό κίνδυνο, δηλαδή την πορεία της αγοράς. Πρώτα από όλα, οι Elyasiani και Mansur (2005) χρησιμοποιώντας το μοντέλο GARCHεξέτασαν τη σχέση μεταξύ των λογιστικών μεγεθών που συναντώνται σε μια τράπεζα και του κινδύνου της αγοράς. Μέσα από την έρευνα τους κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι αρκετά λογιστικά μεγέθη μιας τράπεζας όπως τα μετρητά, τα χρηματοοικονομικά μέσα, οι προβλέψεις για απομειώσεις χρηματοοικονομικών μέσων λόγω του πιστωτικού κινδύνου και ο λογαριασμός των καταθέσεων είναι μεγέθη στατιστικά σημαντικά με το συστηματικό κίνδυνο. Οι Agusman et al(2008) επιλέγοντας ένα δείγμα τραπεζών υποστήριξαν ότι η λογιστική αξία των δανείων είναι πλήρως στατιστικά σημαντική με το συνολικό κίνδυνο (συστηματικό και μη) μιας τράπεζας. Οι Agostino et al (2011) μελετώντας τον τραπεζικό κλάδο συμπέραναν ότι η μεγάλη επίδραση των λογιστικών κερδών

στη τιμή της μετοχής οδήγησε στην υποχρεωτική εφαρμογή των ΔΠΧΑ. Υποστήριξε ότι η εφαρμογή των ΔΠΧΑ στον τραπεζικό κλάδο μπορεί να συμβάλει στη διαφάνεια της αγοράς ακόμα και αν αυξηθεί η μεταβλητότητα των τιμών των μετοχών.

Μια άλλη έρευνα σχετική με την επίδραση του λογιστικού πλαισίου ΔΠΧΑ στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των οικονομικών οντοτήτων του Daske (2006) κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εφαρμογή των ΔΠΧΑ από όλες τις επιχειρήσεις μείωσε το κόστος της μετοχής. Τέλος, οι Papadamou και Tzivinikos(2011), σε μια προσωπική τους έρευνα, παίρνοντας ως δείγμα τις οικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών και χρησιμοποιώντας το μοντέλο της παλινδρόμησης εκτίμησαν τις σχέσεις διαφόρων λογιστικών μεγεθών των τραπεζών από την εφαρμογή των ΔΠΧΑ με το συστημικό κίνδυνο. Τα βασικά ευρήματα τους όσον αφορά στις μεταβολές διάφορων λογιστικών μεγεθών των οικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών σε σχέση με τον κίνδυνο αγοράς βάσει του λογιστικού πλαισίου των ΔΠΧΑ είναι τα εξής:

- Υπάρχει θετική σχέση μεταξύ των χορηγούμενων δανείων των τραπεζών και του κινδύνου σύμφωνα με τα ΔΠΧΑ. Σύμφωνα με την έρευνα τους, όταν οι τράπεζες χορηγούν εκτεταμένα δάνεια προς τους πελάτες τους, ακολουθούν μια επεκτατική πολιτική, με αποτέλεσμα να εκτίθενται σε μεγαλύτερο βαθμό στον πιστωτικό κίνδυνο.
- Το ύψος των χορηγούμενων δανείων είναι αντιστρόφως ανάλογο του συστημικού κινδύνου. Κι αυτό γιατί, όταν ο συστημικός κίνδυνος είναι αρνητικός, οι καταθέσεις σε τράπεζες από το επενδυτικό κοινό κινούνται σε χαμηλά επίπεδα, με άμεσο αποτέλεσμα οι τράπεζες να ακολουθούν μια πιο συντηρητική πολιτική
- Η σχέση μεταξύ των μεταβολών των αποτελεσμάτων βάσει ΔΠΧΑ των τραπεζών είναι στατιστικά σημαντική με το συστηματικό κίνδυνο. Οι τράπεζες που επιδιώκουν να διαφοροποιούν τον κίνδυνο πετυχαίνουν μικρότερη μεταβολή των αποτελεσμάτων τους.
- Η ρευστότητα των τραπεζών είναι αντιστρόφως ανάλογη με το συστηματικό κίνδυνο. Η ρευστότητα μιας τράπεζας μετράται με το λόγο των διαθέσιμων μετρητών προς το σύνολο των περιουσιακών της στοιχείων. Μεγάλο ποσό διαθεσίμων αντιπροσωπεύει αφενός ικανοποιητικό βαθμό ρευστότητας αλλά αφετέρου μικρό βαθμό αποδοτικότητας
- Το μέγεθος της αξίας των τραπεζών στις οικονομικές τους καταστάσεις, σύμφωνα με τα ΔΠΧΑ, είναι αντιστρόφως ανάλογο του συστημικού κινδύνου. Κι αυτό γιατί, σύμφωνα με τους συγγραφείς, όταν ο κίνδυνος της αγοράς είναι υψηλός, τα

περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών και κυρίως τα χρηματοοικονομικά μέσα αποτιμώνται σε χαμηλότερη τιμή, με αποτέλεσμα η αξία των εν λόγω τραπεζών να συρρικνώνεται.

- Τα κέρδη ανά μετοχή έχουν αντίστροφη σχέση με τον κίνδυνο αγοράς, σύμφωνα με τις αρχές που προβλέπει το λογιστικό πλαίσιο των ΔΠΧΑ. Η αρχή της εύλογης αξίας κάνει τα κέρδη μικρότερα, όταν ο κίνδυνος αγοράς είναι υψηλός.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, όλες τις ανωτέρω έρευνες διαπιστώνεται ότι η διαμόρφωση των λογιστικών μεγεθών των τραπεζών καταρτιζόμενα με το λογιστικό πλαίσιο των ΔΠΧΑ έχει άμεση σχέση με την πορεία της αγοράς. Ιδίως την περίοδο 2010-2014, που η πορεία της ελληνικής αγοράς ακολούθησε πτωτικούς ρυθμούς, έχει άμεσο ενδιαφέρον να προσδιοριστεί η επίδραση αυτής της καθοδικής τάσης της αγοράς και κυρίως των χρηματοοικονομικών προϊόντων στις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών.

2.3 Η επίδραση του ΔΛΠ 39 στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζών

Από την εφαρμογή των ΔΠΧΑ και μετά, το Πρότυπο που είχε μεγάλη αξία και σημασία κυρίως για τις τραπεζικές οντότητες ήταν το ΔΛΠ 39, λόγω της πολύπλοκης φύσης των χρηματοοικονομικών μέσων και των νέων λογιστικών πολιτικών που προήγαγε το πρότυπο αυτό.

Το θέμα της επίδρασης του ΔΛΠ 39 στα μεγέθη και στα ποιοτικά στοιχεία των τραπεζών, αλλά και των οικονομικών οντοτήτων γενικότερα, έγινε επίκαιρο και αποτέλεσε βάση για πολλές έρευνες, όταν κατά την κορύφωση της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης (τον Οκτώβριο 2008) το IASB τέθηκε υπό ισχυρή πολιτική πίεση για την αναθεώρηση του ΔΛΠ 39. Σε αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι υπήρχαν πολλοί επικριτές του Προτύπου που υποστήριζαν ότι πολλά από τα προβλήματα που διαφάνηκαν στην κρίση οφείλονταν στην πολυπλοκότητα και στην αδιαφάνεια των χρηματοοικονομικών μέσων. Χαρακτηριστική ήταν η έρευνα των Duh et alto 2010 οι οποίοι προσπάθησαν να ερευνήσουν εάν αυξήθηκε η μεταβλητότητα των κερδών από την εφαρμογή του ΔΛΠ 39 και μετά και εάν οι λογιστικές πολιτικές του ΔΛΠ 39 περιείχαν περαιτέρω πληροφορίες για την εκτίμηση της πιστοληπτικής ικανότητας των τραπεζών από τους οίκους αξιολόγησης. Παίρνοντας ένα δείγμα τραπεζών από πολλές χώρες πλην της Αμερικής και με τη στατιστική ανάλυση που εκτέλεσαν κατέληξαν στα δύο βασικά συμπεράσματα ότι: η μεταβλητότητα των αποτελεσμάτων των

τραπεζών αυξήθηκε με την εισαγωγή της αρχής της εύλογης αξίας στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων και η μεταβλητότητα των αποτελεσμάτων αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τις διαμορφώσεις των πιστοληπτικών διαβαθμίσεων των τραπεζών από τους οίκους αξιολόγησης.

Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι με την χρήση της εύλογης αξίας στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων, οι οίκοι αξιολόγησης έχουν καλύτερη εικόνα για τις διαμορφώσεις των πιστοληπτικών διαβαθμίσεων των τραπεζών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξαν και προγενέστερες έρευνες. Χαρακτηριστικές έρευνες είναι αυτές των Hodder et al (2006) και του Ryan (2008).

2.4 Η επίδραση της Ελληνικής Κρίσης στις Ελληνικές Τράπεζες

Η κρίση χρέους της Ελλάδας είχε ως επακόλουθο και την κρίση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Πολλοί ερευνητές υποστήριξαν ότι η κρίση χρέους ήταν ο κυριότερος παράγοντας για την κρίση που υπέστη το τραπεζικό σύστημα όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη. Καταρχάς, ο πρώην διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος Γιώργος Προβόπουλος σε έκθεση του σχετικά με την πορεία των ελληνικών εμπορικών τραπεζών επιβεβαιώνει την άμεση επίδραση του συστημικού κινδύνου στις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών αναφέροντας ότι, πριν το ξέσπασμα της κρίσης χρέους, η πλειονότητα των ελληνικών τραπεζών παρουσίαζε «υγιή» λογιστικά μεγέθη στις καταστάσεις τους, όπως υψηλά ποσοστά κεφαλαιακής επάρκειας, χαμηλή αναλογία δανείων προς καταθέσεις και ελάχιστα τοξικά περιουσιακά στοιχεία. Με την εμφάνιση και εξάπλωση της κρίσης χρέους στην Ελλάδα και με τις συνεχείς υποβαθμίσεις της από τους οίκους αξιολόγησης το πρόβλημα ρευστότητας των τραπεζών άρχισε να διαφαίνεται. Η αβεβαιότητα που κυριαρχούσε οδήγησε σε αναλήψεις καταθέσεων, γεγονός που επιδείνωσε τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το τραπεζικό σύστημα και προκάλεσε την οικονομική συρρίκνωση.

Ο Wolf τον Οκτώβριο του 2011 από την έρευνα του διαπίστωσε ότι το τραπεζικό σύστημα κάθε ευρωπαϊκής χώρας είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το ύψος της έκθεσης της καθεμίας χώρας στον κίνδυνο του δημοσίου χρέους. Από την εμπειρική ανάλυση που εκτέλεσε εντόπισε ότι η συσχέτιση μεταξύ της κρίσης χρέους που διέρχεται η ελληνική οικονομία και της κρίσης των τραπεζών είναι θετική και, μάλιστα, υπολόγισε και συντελεστή αυτοσυσχέτισης (correlation) για τα παραπάνω μεγέθη που ανέρχεται στο 0,554. Στο ίδιο

συμπέρασμα της αλληλεξάρτησης μεταξύ της κρίσης χρέους μιας χώρας και της επιδείνωσης του τραπεζικού συστήματος ομολόγησε χώρα κατέληξαν το 2012 οι Angeloni et al, αναλύοντας την πορεία των αποδόσεων των ομολόγων μιας χώρας και τις μεταβολές των χρηματιστηριακών τιμών των τραπεζών.

Με βάση και τις παραπάνω έρευνες, γίνεται πλέον σαφές ότι το τραπεζικό σύστημα έχει επιδεινωθεί πολύ στην Ελλάδα και έχει επηρεαστεί κατά μεγάλο βαθμό από την κρίση χρέους που έχει ξεσπάσει από το 2009 και συνεχίζει να παίρνει διαστάσεις μέχρι και σήμερα.

2.5 Ανάλυση των γεγονότων 2010-2014

Στο παρόν μέρος θα αναλυθούν με συντομία τα γεγονότα που έλαβαν χώρα την περίοδο 2010-2014 για την Ελληνική Οικονομία και επηρέασαν σημαντικά τις οικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών βάσει της αντλούμενης αρθρογραφίας και ειδησεογραφίας.

Το πρόβλημα της κρίσης χρέους για την ελληνική οικονομία έλαβε μεγαλύτερες διαστάσεις το Μάιο του 2010, με αποκορύφωμα τα spreads των δεκαετών ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου που έφτασαν στις 1.000 μονάδες. Μετά από αρκετές διαπραγματεύσεις η ελληνική κυβέρνηση στις 9 Μαΐου 2010 κατέληξε σε συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για ένα πρόγραμμα προσαρμογής 110 δις. εκατ. ευρώ και ως εκ τούτου τα spreads άρχισαν να υποχωρούν. Ωστόσο, αυτή η υποχώρηση αποδείχτηκε βραχύβια, καθώς μέχρι τα τέλη του 2010 τα spreads έφτασαν πάλι στα υψηλά επίπεδα. Λόγω του γεγονότος ότι τα ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου αποτελούσαν μεγάλο μέρος του χαρτοφυλακίου των τραπεζών, γίνεται αντιληπτή η μεγάλη επίδραση που είχε αυτή η μείωση των τιμών των ομολόγων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών.

Στη συνέχεια, η πολιτική αβεβαιότητα και τα δημοσιεύματα για πιθανή χρεωκοπία της Ελλάδας έφεραν μεγάλες μεταβολές στα spreads, με αποτέλεσμα τα ομόλογα να χάνουν σε αξία γεγονός που απεικονιζόταν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών, ενώ η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω των δυσμενών οικονομικών συγκυριών οδηγούσε τις τράπεζες σε απομειώσεις της αξίας τους. Το μεγάλο γεγονός, όμως, που έπληξε τις τράπεζες και στην ουσία τις οδήγησε βαθύτατα στην κρίση και επηρέασε τα μεγέθη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων τους, όπως ήταν τα Ίδια Κεφάλαια και τα χρηματοοικονομικά μέσα, ήταν το λεγόμενο PSI που απασχόλησε αρχικά τη Σύνοδο

Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου σε μια προσπάθεια μείωσης των δανειακών αναγκών του Ελληνικού Δημοσίου. Το PSI θα αφορούσε ιδιώτες δανειστές του ελληνικού Δημοσίου που κατείχαν ομόλογα 135 δις. ευρώ, οι οποίοι, μέσω του προγράμματος ανταλλαγής, θα βαρύνονταν με απώλειες. Τελικά, η απόφαση πάρθηκε στις 26 Οκτωβρίου 2011 και υλοποιήθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 2012 με το «κούρεμα» να ανέρχεται σε ποσοστό 53,5%. Το κούρεμα αφορούσε τα 160 δις. ευρώ από τα οποία πάνω από 100 δις. βρίσκονταν στα χέρια ελληνικών τραπεζών και ασφαλιστικών ταμείων. Επίσης, αποφασίστηκε στο πλαίσιο του PSI να «κουρευτούν» και δάνεια που είχαν χορηγήσει οι εγχώριες τράπεζες σε ΔΕΚΟ.

Το PSI σχολιάστηκε αρνητικά από τον ελληνικό και ξένο τύπο μεταγενέστερα παρόλο που στόχος του ήταν να καταστεί το ελληνικό χρέος βιώσιμο και διαχειρίσιμο, αφού προκάλεσε την αφαίμαξη της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών (Γιάννης Παπαδογιάννης 2013). Ο Παναγιώτης Καούρης σε άρθρο του στη Ναυτεμπορική δηλώνει ότι με τη διαδικασία του PSI οι ξένοι θεσμικοί περιόρισαν τις απώλειες στο ελάχιστο και διογκώθηκε η ζημία για το ελληνικό τραπεζικό σύστημα.

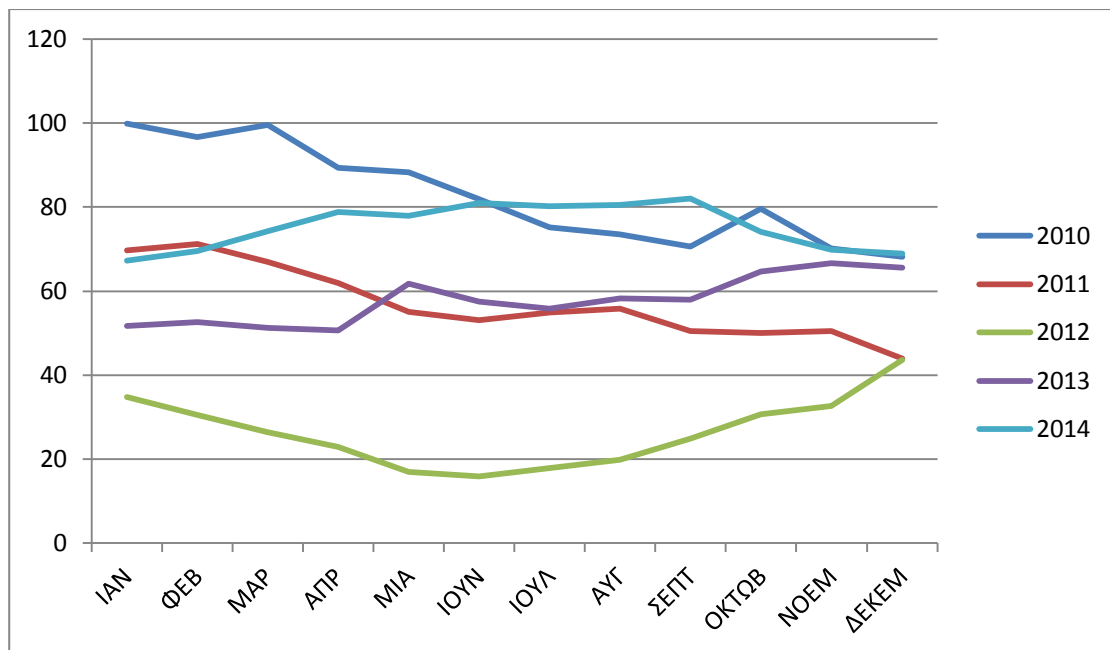
Άλλο γεγονός, στη συνέχεια, που επιδείνωσε το πρόβλημα των τραπεζών και επηρέασε κυρίως τα αποτελέσματα και την Καθαρή Θέση των τραπεζών ήταν η λεγόμενη μελέτη της Blackrock. Η αμερικάνικη εταιρεία ανέλαβε με εντολή της τράπεζα της Ελλάδος, τον Αύγουστο του 2011, να εξετάσει τα χαρτοφυλάκια δανείων των εμπορικών τραπεζών και με βάση κάποιες παραδοχές για την πορεία της οικονομίας τα επόμενα έτη εκτίμησε το ύψος των ζημιών που θα βαρύνει σε βάθος χρόνου κάθε τράπεζα εξαιτίας της αύξησης των μη εξυπηρετούμενων δανείων λόγω της ύφεσης. Η μελέτη των 105 σελίδων της Blackrock για τις ελληνικές τράπεζες αφορούσε εταιρικά δάνεια, επαγγελματικά δάνεια, στεγαστικά δάνεια, καταναλωτικά (δάνεια πιστωτικών καρτών, αγοράς αυτοκινήτων κ.α) και ναυτιλιακά δάνεια.

Εν τέλει, το ελληνικό τραπεζικό σύστημα επιβαρύνθηκε με ζημιές κατά προσέγγιση ύψους 45,3 δις. ευρώ λόγω του «κουρέματος» των ομολόγων δημοσίου και των δανείων σε κρατικές επιχειρήσεις και 45 δις. ευρώ από τις (αναμενόμενες) ζημιές από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια. Αποτέλεσμα των παραπάνω σημαντικών γεγονότων ήταν να βρεθεί το σύνολο των εγχώριων τραπεζών με αρνητική Καθαρή Θέση, γεγονός που χαρακτηρίστηκε πρωτοφανές από τους αρθογράφους για την ιστορία του τραπεζικού κλάδου.

Αμέσως μετά την ανταλλαγή των ομολόγων και τη διαδικασία του PSI, με την ελληνική οικονομία να βρίσκεται σε περιδίνηση και με την πολιτική αβεβαιότητα να κυριαρχεί, οι τιμές ομολόγων του Ελληνικού Δημοσίου σημείωσαν κάθετη πτώση στη δευτερογενή αγορά. Ενδεικτικό ήταν το γεγονός πως ένα ομόλογο αξίας 100 ευρώ βρέθηκε

να διαπραγματεύεται το καλοκαίρι του 2012 στο 20% και 15% της ονομαστικής του αξίας. Προφανές είναι, λοιπόν, πως το γεγονός αυτό όξυνε το πρόβλημα των τραπεζών και επιδείνωσε την απεικονιζόμενη εικόνα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών, καθώς σύμφωνα με το λογιστικό πλαίσιο και τις αρχές των ΔΛΠ οι τράπεζες έπρεπε να απεικονίζουν τα ομόλογα σε τρέχουσες τιμές (όπως θα δούμε και στη συνέχεια), με αποτέλεσμα να λογιστικοποιήσουν τις μεγάλες ζημιές τους. Στο παρακάτω διάγραμμα εμφανίζονται οι μεταβολές των τιμών των δεκαετών ελληνικών ομολόγων.

Διάγραμμα I: Τιμές δεκαετούς Ελληνικού Ομολόγου περιόδου 2010-2014

Πηγή τιμών: Bank of Greece

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι τράπεζες ζήτησαν από τις ελληνικές και ευρωπαϊκές αρχές να τους επιτραπεί να αποτιμήσουν τα ομόλογα στην ονομαστική τους αξία, ώστε να αποφύγουν τη διεύρυνση των ζημιών. Το αίτημα τους, ωστόσο, δεν έγινε δεκτό. Στη συνέχεια πρότειναν να ανταλλάγουν τα ομόλογα με ευρωπαϊκούς τίτλους. Και αυτό το αίτημα είχε την ίδια κατάληξη με το προηγούμενο. Σύμφωνα με τις πηγές, η αποτίμηση των ομολόγων σύμφωνα με τις τρέχουσες τιμές που ορίζει το ΔΛΠ 32 είχε ως αποτέλεσμα την επιβάρυνση των τραπεζών με πρόσθετες συνολικές ζημιές ύψους σχεδόν 10 δισεκατομμύρια ευρώ.

Την ήδη, λοιπόν, επιβαρυνόμενη χρηματοοικονομική θέση των ελληνικών τραπεζών την επιδείνωσε και ένα ακόμα γεγονός στο έτος του 2012, η επαναγορά των ελληνικών ομολόγων που αποφασίστηκε τον χειμώνα του 2012 και στην οποία υποχρεώθηκαν να συμμετάσχουν οι ελληνικές τράπεζες. Αρχικά οι διοικήσεις των τραπεζών αντέδρασαν έντονα, ωστόσο η

επαναγορά επιτεύχθηκε στις αρχές του Δεκεμβρίου 2012 στην τιμή περίπου των 35. Το γεγονός αυτό διόγκωσε ακόμα περισσότερο τα αποτελέσματα των τραπεζών και μαζί με το PSI και τη μελέτη της Blackrock τα Ίδια Κεφάλαια όλων των τραπεζών πλην της Alpha Bank το 2012 έφτασαν σε αρνητικά και μεγάλα νούμερα.

Το PSI σε συνδυασμό με τις απώλειες από τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια οδήγησε στον αφανισμό του συνόλου των κεφαλαίων του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Έγινε, λοιπόν, επιτακτική η ανάγκη για ανακεφαλοποίηση η οποία ήταν επιβεβλημένη από την Τράπεζα Ελλάδος να γίνει μέχρι τον Απρίλιο του 2013. Για την κεφαλαιακή ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος είχαν προβλεφθεί συνολικά κεφάλαια ύψους 50 δισ. ευρώ. Ο νόμος της κεφαλοποίησης διέκρινε τις τράπεζες σε συστημικές και μη. Ως συστημικές όρισε τις 4 μεγαλύτερες: την Alpha Bank, την Τράπεζα Πειραιώς, την Εθνική και την Eurobank. Ο νόμος για την ανακεφαλαιοποίηση έδινε τη δυνατότητα στους μετόχους των συστημικών τραπεζών, να διατηρήσουν τον έλεγχο μιας τράπεζας, υπό την προϋπόθεση ότι θα καλύψουν τουλάχιστον το 10% των αυξήσεων κεφαλαίων. Το υπόλοιπο θα καλυπτόταν από το Ταμείο Χρηματοδοτικής Σταθερότητας (ΤΧΣ). Αν το πετύχαιναν, οι παλαιοί μέτοχοι θα λαμβάνανε δικαιώματα (warrants) που θα τους έδιναν τη δυνατότητα να επαναγοράσουν μετοχές από το ΤΧΣ. Για κάθε μετοχή που θα αποκτούσε ένας παλιός μέτοχος είχε το δικαίωμα να αγοράσει 9 μετοχές από το Ταμείο. Αν τα δικαιώματα δεν ασκούνταν, τότε το Ταμείο είχε την ευχέρεια να πωλεί τις μετοχές σε τρίτους. Η ανακεφαλοποίηση ολοκληρώθηκε για τις τέσσερις ανωτέρω τράπεζες με τη συμμετοχή των παλαιών μετοχών στην αύξηση να υπερβαίνει το 10% για τις τρεις (Alpha Bank, Εθνική, Πειραιώς), ενώ στην Τράπεζα Eurobank η συμμετοχή δε ξεπέρασε το 10%.

Ο νόμος της ανακεφαλοποίησης όριζε, επίσης, για τις υπόλοιπες μη συστημικές τράπεζες ότι, αν δε ολοκληρώσουν την ανακεφαλοποίηση με τα απαιτούμενα κεφάλαια, τότε θα διαλύονταν και τα «υγιή κομμάτια» θα περνούσαν στον έλεγχο των συστημικών τραπεζών. Αποτέλεσμα αυτού του πλαισίου του νόμου ήταν να λάβουν χώρα εντός του 2013 πολλές συγχωνεύσεις τραπεζών. Συγκεκριμένα, η Εμπορική πέρασε στον έλεγχο της Alpha Bank, ενώ η Γενική, η Αγροτική και η Millennium πέρασαν στον έλεγχο της Τράπεζας Πειραιώς. Επίσης, η Τράπεζα Πειραιώς απορρόφησε το δίκτυο των κυπριακών τραπεζών (Κύπρου, Λαϊκή και Ελληνική) στην Ελλάδα, μετά τις εξελίξεις στην Κύπρο.

Κατά τη διάρκεια του έτους 2014 δεν ελήφθη κάποια απόφαση που θα επηρέαζε και άλλο τις οικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών. Ο συστημικός κίνδυνος της χώρας συνέχισε να επηρεάζει τα μεγέθη των οικονομικών καταστάσεων των τραπεζών και, μάλιστα, έφτασε στα ύψη στα τέλη του έτους με την πολιτική αβεβαιότητα που κυριαρχούσε.

Εντός του 2014 οι τέσσερις συστημικές τράπεζες προχώρησαν σε μια ακόμα αύξηση Μετοχικού Κεφαλαίου με τη συγκατάθεση του ΤΧΣ με κύριο στόχο την εδραίωση της κεφαλαιακής τους βάσης.

Έχει μεγάλη σημασία να μελετηθεί πως όλα τα γεγονότα, που περιγράφηκαν ακροθιγώς παραπάνω και έλαβαν χώρα το διάστημα 2010-2014, επηρέασαν την ποιότητα και τα λογιστικά μεγέθη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών και κατά συνέπεια τις προτιμήσεις των επενδυτών όσον αφορά στην επένδυση τους σε μετοχές του ελληνικού τραπεζικού κλάδου. Προτού, όμως, διενεργηθεί τέτοιου είδους έρευνα κρίνεται εύλογο να αναλυθεί το θεωρητικό πλαίσιο των λογιστικών πολιτικών που προβλέπουν τα ΔΠΧΑ για την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων.

2.6 Συμπεράσματα ενότητας

Σύμφωνα με τις προαναφερθέντες έρευνες και πληροφορίες, προκύπτει ότι με την υποχρεωτική εφαρμογή των ΔΠΧΑ στην Ελλάδα από το έτος 2005 στις εισηγμένες εταιρίες και κατά συνέπεια, στις τράπεζες η βασική αρχή της εύλογης αξίας του νέου λογιστικού πλαισίου διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση των λογιστικών μεγεθών των τραπεζών. Συνοπτικά, όλες οι ανωτέρω έρευνες έδειξαν ότι με την εισαγωγή της αρχής της εύλογης αξίας πολλά λογιστικά μεγέθη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των τραπεζών επηρεάζονται από το συστημικό κίνδυνο και τη γενικότερη πορεία της αγοράς, με άμεσο αποτέλεσμα να επηρεάζονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των καταστάσεων τους και οι αποφάσεις του επενδυτικού κοινού. Επιπλέον, προέκυψε ότι η χρήση της εύλογης αξίας στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων με την ισχύ του ΔΛΠ 39 έδινε περαιτέρω και πιο χρήσιμες πληροφορίες τουλάχιστον στους οίκους αξιολόγησης για τις διαμορφώσεις των πιστοληπτικών διαβαθμίσεων των τραπεζών.

Από την παράγραφο 2.5 έγινε εμφανές ότι τα γεγονότα και οι εξελίξεις που έλαβαν χώρα την περίοδο 2010-2014 και σχετίζονται με την κρίση χρέους του Ελληνικού Δημοσίου και «άγγιξαν» σε μεγάλο βαθμό τις ελληνικές τράπεζες ήταν πολλά για ένα τόσο σύντομο χρονικό διάστημα 5 ετών και ιδιαίτερος σημαντικά. Επιπροσθέτως, λόγω του δυσμενούς οικονομικού κλίματος τα χρηματοοικονομικά προϊόντα της ελληνικής αγοράς, κατά κύριο λόγο, και κυρίως τα ΟΕΔ κινούνταν σε πτωτικούς ρυθμούς με χαμηλές τρέχουσες αξίες. Συνεπώς, η εύλογη αξία των προϊόντων αυτών ήταν πολύ χαμηλή στο εξεταζόμενο διάστημα 2010-2014.

Λαμβάνοντας, λοιπόν, υπόψη όλες τις παραπάνω πληροφορίες έχει μεγάλη σημασία να προσδιοριστεί η επίδραση της εύλογης αξίας των χρηματοοικονομικών μέσων στην ποιότητα των οικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών και αν αυτή η επίδραση είναι συναφής με τις τιμές των μετοχών του ελληνικού τραπεζικού κλάδου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

3.1 Εισαγωγικά

Η ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών μέσων τα τελευταία χρόνια είναι μεγάλη εξαιτίας της δημιουργίας πολλών και πολύπλοκων προϊόντων, που είναι διαθέσιμα σε όλες τις επιχειρήσεις και κυρίως στις τράπεζες, που κύρια δραστηριότητα τους είναι να δέχονται κεφάλαια από τις πλεονασματικές μονάδες και να τα διοχετεύουν στις ελαττωματικές ή να τα επενδύουν σε διάφορα χρηματοοικονομικά προϊόντα. Τα χρηματοοικονομικά μέσα, συνήθως, αντιπροσωπεύουν πάνω από το 90% τόσο του Ενεργητικού όσο και του Παθητικού της πλειονότητας των τραπεζών σε όλο τον κόσμο (Κόντος 2010). Λόγω, λοιπόν, της κυρίαρχης θέσης που κατέχουν τα χρηματοοικονομικά μέσα σε κάθε τραπεζική επιχείρηση και γενικότερα στις επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα γίνεται αντιληπτό ότι ο τρόπος αποτίμησης, όπως προβλέπεται από το αντίστοιχο ΔΛΠ 39, και γενικά οι μεταβολές των τιμών τους είναι αυτά που επηρεάζουν εν τέλει τα μεγέθη μιας τράπεζας (Αποτελέσματα, Ίδια Κεφάλαια, συνολική αξία τράπεζας). Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αναλυθούν τα χρηματοοικονομικά μέσα, όπως αυτά ορίζονται και επεξηγούνται στο αντίστοιχο ΔΛΠ 32, και ο τρόπος αποτίμησης τους παίρνοντας ως βάση το αντίστοιχο ΔΛΠ 39.

3.2 Πεδία εφαρμογής ΔΛΠ 32,39

Σύμφωνα με την παράγραφο 4 του ΔΛΠ 32, η εφαρμογή του Προτύπου είναι γενική και καλύπτει το σύνολο των οικονομικών οντοτήτων και των χρηματοοικονομικών μέσων εκτός από:

- εκείνες τις συμμετοχές σε θυγατρικές, συγγενείς επιχειρήσεις και κοινοπραξίες που αντιμετωπίζονται λογιστικά σύμφωνα με το ΔΠΧΑ 10 (Ενοποιημένες Οικονομικές Καταστάσεις), το ΔΛΠ 27 (Ατομικές Οικονομικές Καταστάσεις) και το ΔΛΠ 28 (Επενδύσεις σε Συγγενείς Επιχειρήσεις και Κοινοπραξίες),
- τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εργοδοτών σύμφωνα με τα προγράμματα παροχών σε εργαζομένους, για τα οποία εφαρμόζεται το ΔΛΠ 19,

- τις ασφαλιστικές συμβάσεις, όπως αυτές ορίζονται στο ΔΠΧΑ 4 (Ασφαλιστήρια Συμβόλαια). Εντούτοις, στην παράγραφο 4 αναφέρεται, επίσης, ότι το εν λόγω Πρότυπο εφαρμόζεται σε παράγωγα που είναι ενσωματωμένα σε ασφαλιστικές συμβάσεις, αν το ΔΛΠ 39 απαιτεί η επιχείρηση να τα αναγνωρίζει ξεχωριστά,
- τα χρηματοοικονομικά μέσα που εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του ΔΠΧΑ 4, επειδή εμπεριέχουν χαρακτηριστικό προαιρετικής συμμετοχής. Ο εκδότης των μέσων αυτών απαλλάσσεται από την εφαρμογή του ΔΛΠ 32 στα χαρακτηριστικά που αναφέρονται στη διάκριση μεταξύ των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων και των συμμετοχικών τίτλων. Ωστόσο, τα μέσα αυτά υπόκεινται σε όλες τις απαιτήσεις του ΔΛΠ 32. Επιπλέον, το ΔΛΠ 32 εφαρμόζεται στα παράγωγα που είναι ενσωματωμένα στα μέσα αυτά,
- τα χρηματοοικονομικά μέσα, τις συμβάσεις και δεσμεύσεις σύμφωνα με συναλλαγές πληρωμής που βασίζονται στην αξία των μετοχών στις οποίες εφαρμόζεται το ΔΠΧΑ 2 (Παροχές που Εξαρτώνται από την αξία των Μετοχών).

Επιπλέον, η εφαρμογή του Προτύπου 32, σύμφωνα με την παράγραφο 8, καλύπτει και τις συμβάσεις αγοράς ή πώλησης μη χρηματοοικονομικών στοιχείων που μπορούν να διακανονιστούν συμψηφιστικά τοις μετρητοίς ή με άλλο χρηματοοικονομικό μέσο ή με την ανταλλαγή χρηματοοικονομικών μέσων με τη μορφή συμβολαίου. Εξαιρούνται, ωστόσο, συμβάσεις που έχουν συναφθεί και συνεχίζουν να κατέχονται, με αντικείμενο την παραλαβή ή παράδοση μη χρηματοοικονομικού στοιχείου, δεδομένων των αναμενόμενων απαιτήσεων της οικονομικής οντότητας για την αγορά, πώληση ή χρήση.

Αντίστοιχα, το ΔΛΠ 39, βάσει της παραγράφου 2, εφαρμόζεται από όλες τις οικονομικές οντότητες για όλα τα χρηματοοικονομικά μέσα εκτός από:

- τις συμμετοχές σε θυγατρικές, συγγενείς επιχειρήσεις και κοινοπραξίες. Ο λογιστικός χειρισμός αυτών των χρηματοοικονομικών μέσων υπακούει τους κανόνες των ΔΠΧΑ 10, ΔΛΠ 27 και ΔΛΠ 28,
- τα δικαιώματα και τις δεσμεύσεις από μισθώματα. Ο λογιστικός χειρισμός τους γίνεται σύμφωνα με το ΔΛΠ 17,
- τα δικαιώματα και τις δεσμεύσεις εργοδοτών που απορρέουν από προγράμματα παροχών σε εργαζομένους. Ο λογιστικός χειρισμός τους γίνεται σύμφωνα με το ΔΛΠ 19,

- χρηματοοικονομικά μέσα που έχουν εκδοθεί από μια οικονομική οντότητα και ανταποκρίνονται πλήρως στον ορισμό του συμμετοχικού τίτλου του ΔΛΠ 32, συμπεριλαμβανομένων δικαιωμάτων προαίρεσης και δικαιωμάτων αγοράς μετοχών,
- τα δικαιώματα και τις δεσμεύσεις που απορρέουν από ασφαλιστήρια συμβόλαια ή από σύμβαση που περιλαμβάνει ένα χαρακτηριστικό προαιρετικής συμμετοχής. Ο λογιστικός χειρισμός αυτών των στοιχείων ακολουθεί τους κανόνες του ΔΠΧΑ 4,
- τις συμβάσεις για τη μελλοντική αγορά ή πώληση μεταξύ ενός αποκτώντος και ενός πωλητού μετόχου από την οποία θα προκύπτει μία συνένωση επιχειρήσεων σε μελλοντική ημερομηνία απόκτησης,
- τις δανειακές δεσμεύσεις εκτός των δανειακών δεσμεύσεων που προβλέπονται στην παράγραφο 4 του ΔΛΠ 39,
- τα χρηματοοικονομικά μέσα, τις συμβάσεις και τις δεσμεύσεις που αφορούν συμφωνίες για παροχές που εξαρτώνται από την αξία των μετοχών. Ο λογιστικός χειρισμός τους αντιμετωπίζεται σύμφωνα με το ΔΠΧΑ 2,
- τα δικαιώματα σε πληρωμές για την αποζημίωση που θα εισπράξει η οικονομική οντότητα και αφορά εκροή οικονομικών πόρων για την τακτοποίηση υποχρέωσης που έχει ήδη αναγνωριστεί ως πρόβλεψη, σύμφωνα με το ΔΛΠ 39.

3.3 Χρηματοοικονομικά μέσα

Οι βασικές έννοιες και ορισμοί που διέπουν ένα χρηματοοικονομικό μέσο ορίζονται από το ΔΛΠ 32, του οποίου κύριος σκοπός(παράγραφος 2,ΔΛΠ 32) είναι να καθορίσει τις αρχές που διέπουν την παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μέσων ως υποχρεώσεις ή Ίδια Κεφάλαια καθώς και το συμψηφισμό των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων και χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων.

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 32 (παράγραφος 11) χρηματοοικονομικό μέσο είναι κάθε σύμβαση η οποία στη μια συμβαλλόμενη οικονομική μονάδα δημιουργεί ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού και στην άλλη συμβαλλόμενη μονάδα ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο υποχρεώσεων ή στοιχείο καθαρής θέσεως. Στην πράξη ένα χρηματοοικονομικό μέσο δημιουργεί μια απαίτηση σε μια συμβαλλόμενη οικονομική οντότητα, η οποία απεικονίζεται στον ισολογισμό και αναμένεται να ικανοποιηθεί με εξόφληση με μετρητά ή με άλλα χρηματοοικονομικά μέσα, και μια υποχρέωση στην άλλη

συμβαλλόμενη μονάδα, που απεικονίζεται στον ισολογισμό στο παθητικό και αναμένεται να εξοφληθεί είτε με μετρητά είτε με άλλα χρηματοοικονομικά μέσα.

Τα χρηματοοικονομικά μέσα διακρίνονται σε τρεις βασικές κατηγορίες. Η πρώτη είναι τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία, η δεύτερη οι χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις και η τρίτη οι συμμετοχικοί τίτλοι. Ο εκδότης ενός χρηματοοικονομικού μέσου θα πρέπει να ταξινομεί το μέσο αυτό, κατά την αρχική αναγνώριση, ως χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού, ως χρηματοοικονομική υποχρέωση ή ως συμμετοχικό τίτλο με βάση τις έννοιες του ΔΛΠ 32.

Χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού είναι κάθε στοιχείο ενεργητικού μιας οικονομικής μονάδας που αφορά σε:

- Ταμειακά διαθέσιμα,
- Συμβατικό δικαίωμα λήψης μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου από άλλο χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού άλλης επιχείρησης,
- Συμβατικό δικαίωμα ανταλλαγής χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού ή χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων με μια άλλη επιχείρηση με όρους πιθανά ευνοϊκούς για την επιχείρηση,
- Κάθε τίτλο συμμετοχής σε άλλη επιχείρηση,
- Μία σύμβαση η οποία θα διακανονιστεί ή ενδεχομένως να διακανονιστεί με συμμετοχικούς τίτλους της ίδιας επιχείρησης και είναι:
 - ένα μη παράγωγο για το οποίο η επιχείρηση είναι υποχρεωμένη ή ενδέχεται να υποχρεωθεί να λάβει ένα μεταβλητό αριθμό ιδίων συμμετοχικών τίτλων της επιχείρησης, ή
 - ένα παράγωγο το οποίο θα διακανονιστεί ή ενδέχεται να διακανονιστεί με κάθε άλλο τρόπο εκτός από την ανταλλαγή ενός καθορισμένου χρηματικού ποσού ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού με έναν καθορισμένο αριθμό συμμετοχικών τίτλων της ίδιας της επιχείρησης

Αντίστοιχα, χρηματοοικονομική υποχρέωση είναι κάθε υποχρέωση που αφορά σε:

- συμβατική υποχρέωση για παράδοση μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού σε μια άλλη επιχείρηση,
- συμβατική υποχρέωση για ανταλλαγή χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού ή χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων με άλλη επιχείρηση με όρους πιθανά δυσμενείς για την επιχείρηση,

- μία σύμβαση η οποία θα διακανονιστεί ή ενδέχεται να διακανονιστεί με συμμετοχικό τίτλο της ίδιας επιχείρησης και είναι:
- ✓ ένα μη παράγωγο για το οποίο η επιχείρηση είναι υποχρεωμένη ή ενδέχεται να υποχρεωθεί να παραδώσει έναν μεταβλητό αριθμό ιδίων συμμετοχικών της τίτλων ή
- ✓ ένα παράγωγο το οποίο θα διακανονιστεί ή ενδέχεται να διακανονιστεί με κάθε άλλο τρόπο εκτός από την ανταλλαγή ενός καθορισμένου χρηματικού ποσού ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού με έναν καθορισμένο αριθμό ιδίων συμμετοχικών τίτλων της επιχείρησης

Τέλος, Συμμετοχικός τίτλος, σύμφωνα με την παράγραφο 18 του ΔΛΠ 39, είναι κάθε σύμβαση που αποδεικνύει το καθαρό δικαίωμα στα Ίδια Κεφάλαια μιας άλλης επιχείρησης. Ιδιαίτερη προσοχή απαιτείται κατά τη διάκριση μεταξύ μιας χρηματοοικονομικής υποχρέωσης και ενός συμμετοχικού τίτλου. Η ειδοποιός διαφορά συνίσταται στο ότι μία χρηματοοικονομική υποχρέωση εμπεριέχει την ύπαρξη μιας συμβατικής δέσμευσης του εκδότη του χρηματοοικονομικού μέσου να παραδώσει στον αντισυμβαλλόμενο μετρητά ή άλλο χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού ή χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις με τον κάτοχο με όρους που είναι δυνητικά δυσμενείς για τον εκδότη. Αντίθετα, ένα χρηματοοικονομικό μέσο προσδιορίζεται ως συμμετοχικός τίτλος μόνο εάν:

- δεν υπάρχει καμία δέσμευση, που να προκύπτει από σύμβαση και μάλιστα με δυσμενείς όρους για την οικονομική οντότητα που έχει εκδώσει το μέσο, για παράδοση μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου ή για την ανταλλαγή χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων ή υποχρεώσεων,
- το μέσο μπορεί ή πρόκειται να διακανονιστεί με ίδιους συμμετοχικούς τίτλους της οντότητας που εξέδωσε το μέσο. Επίσης, είναι μη παράγωγο που δεν περιλαμβάνει καμία δέσμευση που να υποχρεώνει την οικονομική οντότητα που το εξέδωσε να παραδώσει ποσότητα συμμετοχικών τίτλων. Τέλος, μπορεί να είναι παράγωγο που μπορεί να διακανονιστεί μόνο ο εκδότης του ανταλλάσσοντας μετρητά ή άλλο χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο με ίδιους συμμετοχικούς τίτλους που κατέχει η οικονομική οντότητα.

Παραδείγματα χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων και συμμετοχικών τίτλων, αποτελούν τα ακόλουθα (Grant Thornton 2009):

- Προνομιούχες μετοχές που υποχρεώνουν τον εκδότη τους σε εξαγορά προς ένα καθορισμένο ή μεταβλητό ποσό και σε μία καθορισμένη ή μεταβλητή ημερομηνία, αποτελούν μία χρηματοοικονομική υποχρέωση.

- Ένα χρηματοοικονομικό μέσο που παρέχει στον κάτοχο του το δικαίωμα να το πωλήσει στον εκδότη έναντι μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού στοιχείου (το οποίο μπορεί να πωληθεί), αποτελεί μια χρηματοοικονομική υποχρέωση. Το συγκεκριμένο στοιχείο αποτελεί χρηματοοικονομική υποχρέωση ακόμα και όταν το αντίτιμο προσδιορίζεται με βάση κάποιον δείκτη ή όταν η νομική μορφή του χρηματοοικονομικού μέσου που μπορεί να πωληθεί, παρέχει στον κάτοχο του δικαίωμα στην καθαρή περιουσία της επιχείρησης.
- Ένα χρηματοοικονομικό μέσο που θα διακανονιστεί με έναν μεταβλητό αριθμό μετοχών της εκδότριας επιχείρησης αποτελεί μία χρηματοοικονομική υποχρέωση, ενώ ένα χρηματοοικονομικό μέσο που θα διακανονιστεί με ένα συγκεκριμένο αριθμό μετοχών αποτελεί έναν συμμετοχικό τίτλο. Επιπροσθέτως, μία σύμβαση που απαιτεί την παράδοση μετοχών του εκδότη με συγκεκριμένη αξία, η οποία υπολογίζεται με βάση την τιμή ενός δείκτη, αποτελεί μία χρηματοοικονομική υποχρέωση. Αντίστοιχα, μία σύμβαση η οποία παρέχει στον κάτοχο της, το δικαίωμα να αγοράσει συγκεκριμένο αριθμό μετοχών σε συγκεκριμένη τιμή, αποτελεί έναν συμμετοχικό τίτλο.

3.4 Παραδείγματα χρηματοοικονομικών μέσων

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, πάνω από το 90% των περιουσιακών στοιχείων που απεικονίζονται σε έναν Ισολογισμό οποιασδήποτε τράπεζας είναι χρηματοοικονομικά μέσα. Ένα χρηματοοικονομικό μέσο δημιουργεί, ταυτόχρονα, ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του Ενεργητικού για τον έναν συμβαλλόμενο και μια χρηματοοικονομική υποχρέωση ή έναν συμμετοχικό τίτλο για τον άλλον συμβαλλόμενο. Κάποια παραδείγματα χρηματοοικονομικών μέσων που συναντώνται κυρίως στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών και έχουν να κάνουν με την κύρια λειτουργία τους είναι τα ακόλουθα:

- Ταμειακά διαθέσιμα, διάφορες καταθέσεις που έχει στην Τράπεζα της Ελλάδος.
- Δανειακές συμβάσεις. Η τράπεζα διοχετεύοντας κεφάλαια στις ελαττωματικές μονάδες χορηγεί δάνεια προς αυτές, τα οποία τα απεικονίζει στον Ισολογισμό της σαν χρηματοοικονομική απαίτηση, αφού πρόκειται να διακανονιστούν με λήψη μετρητών ή με άλλα χρηματοοικονομικά μέσα. Αντίθετα, άμα λάβει δάνεια από άλλα χρηματοδοτικά ιδρύματα (ΕΚΤ, Κεντρική Τράπεζα κα) για να χρηματοδοτήσει τις ανάγκες της, τότε αυτά απεικονίζονται σαν χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις, αφού

τηρούν τα κριτήρια αναγνώρισης. Ακόμα και οι καταθέσεις που αποτελούν μια μορφή λήψης δανείου των τραπεζών από τις πλεονασματικές μονάδες, προκειμένου να χρηματοδοτήσουν τις ελαττωματικές μονάδες, είναι παράδειγμα χρηματοοικονομικής υποχρέωσης.

- Ομόλογα και ομολογίες. Οι κύριες επενδύσεις στις οποίες προβαίνουν οι τράπεζες, όπως η αγορά ομολόγων, αποτελούν παράδειγμα χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. Επίσης, και οι ομολογίες που εκδίδει προς το ευρύ επενδυτικό κοινό αποτελούν παράδειγμα χρηματοοικονομικής υποχρέωσης.
- Μετοχές. Η αγορά μετοχών στην οποία προβαίνουν κατά καιρούς οι τράπεζες αποτελεί χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο, ενώ οι ίδιες μετοχές τους αποτελούν συμμετοχικό τίτλο.
- Παράγωγα. Αποτελούν χρηματοοικονομικά μέσα όπως μια σύμβαση προαγοράς συναλλάγματος, ένα δικαίωμα προαίρεσης αγοράς μετοχών, μια σύμβαση ανταλλαγής επιτοκίων (interest rate swap).
- Σύμβαση χρηματοοικονομικής μίσθωσης. Τα δάνεια leasing που χορηγούν οι τράπεζες τα αναγνωρίζουν, σύμφωνα με το ΔΛΠ 17, ως απαίτηση στο εισπρακτέο ποσό τους.
- Σύμβαση χρηματοοικονομικής εγγύησης. Σύμφωνα με μία σύμβαση τέτοιου είδους, η εξάσκηση του συμβατικού δικαιώματος ή η εκπλήρωση της συμβατικής υποχρέωσης εξαρτάται από την επέλευση ενός μελλοντικού γεγονότος. Ένα ενδεχόμενο δικαίωμα και μία ενδεχόμενη υποχρέωση εμπίπτουν στον ορισμό του χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού και της χρηματοοικονομικής υποχρέωσης αντίστοιχα, παρά το γεγονός ότι πολλά τέτοια στοιχεία δεν αναγνωρίζονται στις Οικονομικές Καταστάσεις.

3.5 Σύνθετα χρηματοοικονομικά μέσα

Λόγω της ανάπτυξης των χρηματοοικονομικών μέσων τα τελευταία χρόνια υπάρχει η περίπτωση, που συναντάται πολλές φορές και στις τράπεζες, ένα χρηματοοικονομικό μέσο να περιέχει ένα στοιχείο που να οδηγεί σε υποχρέωση και ένα άλλο στοιχείο ιδίων κεφαλαίων. Αυτά τα χρηματοοικονομικά μέσα ονομάζονται σύνθετα χρηματοοικονομικά μέσα (compound financial instruments). Τα σύνθετα χρηματοοικονομικά μέσα πραγματεύονται στην παράγραφο 28 του ΔΛΠ 32. Παράδειγμα σύνθετου χρηματοοικονομικού μέσου αποτελεί

ένα μετατρέψιμο ομόλογο που εκδίδεται από μια τράπεζα και παρέχει στον κάτοχο του το δικαίωμα να το ανταλλάξει είτε με έναν καθορισμένο αριθμό μετοχών είτε με μετρητά.

Τέτοιου είδους χρηματοοικονομικό μέσο αποτελείται από δύο συνθετικά μέρη: μια χρηματοοικονομική υποχρέωση και ένα συμμετοχικό τίτλο. Στην χρηματοοικονομική κατάσταση του Ισολογισμού πρέπει να υπάρχει ξεχωριστή παρουσίαση του στοιχείου που αφορά τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις και του στοιχείου που αφορά τα Ίδια Κεφάλαια. Ωστόσο, το λογιστικό πρόβλημα που προκύπτει όσον αφορά στην παρουσίαση τέτοιων χρηματοοικονομικών μέσων σχετίζεται άμεσα με το ποσό που θα αναγνωριστεί στα ίδια κεφάλαια και το ποσό που θα αναγνωριστεί ως χρηματοοικονομική υποχρέωση. Για τον προσδιορισμό του ποσού της χρηματοοικονομικής υποχρέωσης ο εκδότης, αρχικά, υπολογίζει τη λογιστική αξία χρηματοοικονομικής υποχρέωσης που είναι ίση με την εύλογη αξία της υποχρέωσης κατά την ημερομηνία έκδοσης του χρηματοοικονομικού μέσου. Στη συνέχεια, για τον προσδιορισμό της λογιστικής αξίας του συμμετοχικού τίτλου από την εύλογη αξία του συνόλου του χρηματοοικονομικού μέσου αφαιρείται η εύλογη αξία της χρηματοοικονομικής υποχρέωσης.

3.6 Τόκοι, Μερίσματα, Κέρδη και Ζημίες Χρηματοοικονομικών Μέσων

Γενικότερα, η αναγνώριση και η παρουσίαση στις Οικονομικές Καταστάσεις των αποτελεσμάτων από ένα χρηματοοικονομικό μέσο, ακολουθεί την κατάταξη που έχει αυτό στην Κατάσταση Οικονομικής Θέσης. Συγκεκριμένα:

Οι τόκοι, τα μερίσματα, τα κέρδη και οι ζημίες που σχετίζονται με ένα χρηματοοικονομικό μέσο ή ένα συνθετικό του μέρος, αναγνωρίζονται ως έσοδα ή έξοδα στα αποτελέσματα της περιόδου (παράγραφος 35, ΔΛΠ32). Μερίσματα και λοιπές διανομές προς τους κατόχους ενός συμμετοχικού τίτλου αναγνωρίζονται με απευθείας χρέωση των Ιδίων Κεφαλαίων αφού έχει αφαιρεθεί οποιαδήποτε σχετική φορολογική ωφέλεια.

Τα κέρδη και οι ζημίες που σχετίζονται με την αναχρηματοδότηση ή εξόφληση μιας χρηματοοικονομικής υποχρέωσης, αναγνωρίζονται στα αποτελέσματα, ενώ τα αντίστοιχα στοιχεία (εξοφλήσεις και αναχρηματοδοτήσεις) που σχετίζονται με ένα συμμετοχικό τίτλο αναγνωρίζονται ως μεταβολές στα Ίδια Κεφάλαια. Επίσης, δεν αναγνωρίζεται στις οικονομικές καταστάσεις οποιαδήποτε μεταβολή στην εύλογη αξία ενός συμμετοχικού τίτλου της οντότητας (παράγραφος 36, ΔΛΠ32).

Κατά την έκδοση ή απόκτηση ιδίων συμμετοχικών τίτλων μια οικονομική οντότητα, όπως είναι φυσικό, επιβαρύνεται με διάφορα κόστη. Τέτοια στοιχεία κόστους μπορεί να είναι: διοικητικές αμοιβές, χρηματικά ποσά που καταβλήθηκαν σε δικηγόρους, λογιστές και επαγγελματικούς συμβούλους, τέλη χαρτοσήμου κ.α. Κόστη που σχετίζονται με τη διενέργεια μιας συναλλαγής που αφορά τα Ίδια Κεφάλαια, αφαιρούνται από αυτά αφού πρώτα έχει αφαιρεθεί οποιαδήποτε σχετική φορολογική ωφέλεια (παράγραφος 37, ΔΛΠ32). Αντίστοιχα, κόστη που αφορούν συναλλαγές που σχετίζονται με τα Ίδια Κεφάλαια και εγκαταλείπονται, αναγνωρίζονται ως έξοδο.

Μερίσματα που αφορούν έξοδα, μπορούν να εμφανιστούν στην Κατάσταση Συνολικών Εσόδων είτε ξεχωριστά είτε μαζί με τους τόκους που πηγάζουν από άλλες υποχρεώσεις. Επιπρόσθετες γνωστοποιήσεις για τόκους και μερίσματα προβλέπονται και από τα ΔΛΠ 1 και ΔΠΧΑ 7(παράγραφος 40,ΔΛΠ32). Ωστόσο, εξαιτίας διαφορετικού λογιστικού χειρισμού των τόκων και των μερισμάτων, όπως είναι για παράδειγμα η διαφορετική φορολογική αντιμετώπιση, προτείνεται να υπάρχει ξεχωριστή εμφάνιση τους στην Κατάσταση Συνολικών Εσόδων.

Κέρδη και ζημίες που πηγάζουν από μεταβολές στη λογιστική αξία μιας χρηματοοικονομικής υποχρέωσης, πρέπει να αναγνωρίζονται ως έσοδο ή έξοδο στα αποτελέσματα ακόμη και στην περίπτωση που αφορούν μέσο που περιλαμβάνει υπολειμματικό δικαίωμα επί των περιουσιακών στοιχείων μιας οικονομικής οντότητας έναντι μετρητών ή άλλου χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου (παράγραφος 41, ΔΛΠ32).

3.7 Συμψηφισμοί χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού και υποχρεώσεων

Ένα άλλο θέμα, που πραγματεύεται το ΔΛΠ 32 και θα αναλυθεί εν συντομία για τους σκοπούς της εργασίας, αφορά το συμψηφισμό των χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού και των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων.

Το ΔΛΠ 32 στις παραγράφους 42-45αναφέρει ρητά ότι τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού και οι χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις πρέπει, κατά κανόνα, να απεικονίζονται ξεχωριστά στις παρουσιαζόμενες Οικονομικές καταστάσεις. Ωστόσο, ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού και μια χρηματοοικονομική υποχρέωση, σύμφωνα με το ΔΛΠ 32,θα πρέπει να συμψηφίζονται και να παρουσιάζονται στην Κατάσταση Οικονομικής Θέσης, όταν και μόνο όταν κάθε επιχείρηση:

- έχει το νόμιμο δικαίωμα να συμψηφίζει τα αναγνωρισμένα ποσά
- προτίθεται να τακτοποιήσει το στοιχείο του ενεργητικού και την υποχρέωση σε συμψηφισμένη βάση ή να εισπράξει το ποσό της απαίτησης εξοφλώντας ταυτόχρονα την υποχρέωση

Το ΔΛΠ 32 απαιτεί η παρουσίαση των χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού και των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων να γίνεται σε συμψηφισμένη βάση, όταν αυτό επηρεάζει τις μελλοντικές ταμειακές ροές της επιχείρησης από την τακτοποίηση των σχετικών χρηματοοικονομικών μέσων. Όταν, δηλαδή, μια επιχείρηση έχει το δικαίωμα να καταβάλλει ή να εισπράξει ένα καθαρό ποσό και προτίθεται να το κάνει, τότε η συμψηφισμένη παρουσίαση είναι ορθή. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση το αντίστοιχο Πρότυπο 32 ορίζει ότι τα χρηματοοικονομικά μέσα θα πρέπει να παρουσιάζονται ξεχωριστά.

Ωστόσο, σύμφωνα και με την παράγραφο 49 του ΔΛΠ 32 οι σχετικές προϋποθέσεις συμψηφισμού δεν πληρούνται και κατά συνέπεια ο συμψηφισμός δεν ενδείκνυται εάν:

- χρησιμοποιούνται πολλά και διαφορετικά χρηματοοικονομικά μέσα για την αποτίμηση των χαρακτηριστικών ενός απλού χρηματοοικονομικού μέσου,
- τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις προκύπτουν από χρηματοοικονομικά μέσα που έχουν την ίδια πρωτογενή έκθεση σε κίνδυνο αλλά εμπλέκουν διαφορετικούς αντισυμβαλλόμενους,
- τα χρηματοοικονομικά ή άλλα περιουσιακά στοιχεία είναι ενεχυριασμένα ως εγγύηση για χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις χωρίς δικαίωμα αναγωγής,
- τα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία τίθενται σε παρακαταθήκη από οφειλέτη προς το σκοπό της απαλλαγής από μια δέσμευση χωρίς, ωστόσο, αυτά τα περιουσιακά στοιχεία να έχουν γίνει αποδεκτά από τον πιστωτή για διακανονισμό της δέσμευσης,
- οι υποχρεώσεις που δημιουργούνται, ως αποτέλεσμα ζημιολόγων γεγονότων που πρόκειται να καλυφθούν από τρίτο, μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο διεκδίκησης βασιζόμενης σε ασφαλιστήριο συμβόλαιο

3.8 Αναγνώριση χρηματοοικονομικών μέσων

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 39 (παράγραφος 14), μια επιχείρηση πρέπει να αναγνωρίζει ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού ή μια χρηματοοικονομική υποχρέωση στην Κατάσταση Οικονομικής Θέσης της, όταν και μόνο όταν η επιχείρηση καθίσταται ως ένα εκ των συμβαλλόμενων μερών στο χρηματοοικονομικό μέσο. Σύμφωνα με το πλαίσιο αρχών που έχει καταρτίσει το IASB, Αναγνώριση είναι η διαδικασία ενσωμάτωσης στον ισολογισμό ή στην κατάσταση του λογαριασμού αποτελεσμάτων ενός κονδυλίου που ανταποκρίνεται στον ορισμό του στοιχείου και πληροί τα ακόλουθα κριτήρια για αναγνώριση:

- είναι πιθανό ότι μελλοντικά οικονομικά οφέλη που συνδέονται με το στοιχείο θα εισρεύσουν ή θα εκρεύσουν από την οικονομική μονάδα
- το στοιχείο έχει ένα κόστος ή μια αξία που μπορεί να προσδιοριστεί με αξιοπιστία

Το ΔΛΠ 39, που πραγματεύεται την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων παρέχει δύο διαφορετικές μεθόδους για την αναγνώριση ή τη διαγραφή των χρηματοοικονομικών μέσων:

- τη λογιστική της ημερομηνίας συναλλαγής ή
- την ημερομηνία διακανονισμού

Ημερομηνία συναλλαγής είναι η ημερομηνία που έγινε ένα λογιστικό γεγονός, υπογράφηκε μια συμφωνία, εισπράχτηκε το ποσό μιας κατάθεσης ή η δόση ενός δανείου κλπ άσχετα με το πότε αρχίζει κάθε συναλλαγή να επιφέρει αποτελέσματα. Αντίθετα, Ημερομηνία διακανονισμού είναι η ημερομηνία που μία επιχείρηση παραλαμβάνει από μία άλλη ή παραδίδει σε αυτή ένα περιουσιακό στοιχείο στα πλαίσια μιας συμφωνίας αγοράς ή πώλησης αντίστοιχα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μέθοδος που επιλέγεται πρέπει να εφαρμόζεται με συνέπεια για τα χρηματοοικονομικά μέσα που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Γενικά οι τράπεζες δεν εφαρμόζουν κάποια ομοιόμορφη τακτική στην αναγνώριση χρηματοοικονομικών μέσων λόγω του ανταγωνισμού που υπάρχει. Η λογιστική μέθοδος της ημερομηνίας συναλλαγής χρησιμοποιείται συνήθως κατά την αναγνώριση καταθέσεων, χορηγήσεων δανείων ή αναλήψεων μετρητών, ενώ η λογιστική μέθοδος της ημερομηνίας διακανονισμού χρησιμοποιείται ευρέως στην τραπεζική πρακτική, στις πράξεις συναλλάγματος και στις αγοροπωλησίες χρεογράφων.

3.9 Διαγραφή χρηματοοικονομικών μέσων

Η διαγραφή χρηματοοικονομικών μέσων από την Κατάσταση Οικονομικής Θέσης μιας επιχείρησης συχνά στη βιβλιογραφία αναφέρεται ως αποαναγνώριση. Η παράγραφος 17 του ΔΛΠ 39 καθορίζει πότε αποαναγνωρίζεται ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού και μια χρηματοοικονομική υποχρέωση.

Ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο αποαναγνωρίζεται είτε κατά τη λήξη του στοιχείου, δηλαδή όταν εκπνεύσουν τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμειακών ροών, είτε όταν η επιχείρηση μεταβιβάσει το χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού και η μεταβίβαση αυτή ικανοποιεί τους όρους για αποαναγνώριση. Η μεταβίβαση ενός χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού από μία επιχείρηση πραγματοποιείται είτε όταν μεταβιβάζει τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμειακών ροών είτε όταν διατηρεί μεν τα συμβατικά δικαιώματα επί των ταμειακών ροών αλλά αναλαμβάνει μια συμβατική υποχρέωση να καταβάλει τις ταμειακές ροές σε έναν ή περισσότερους παραλήπτες. Αναφορικά με τη δεύτερη περίπτωση, θα πρέπει να ισχύουν οι παρακάτω όροι (παράγραφος 19, ΔΛΠ 39):

- να μην υπάρχει δέσμευση της οικονομικής οντότητας για καταβολή των ποσών των ποσών στους παραλήπτες εκτός αν εισπράξει ισότιμα ποσά από το αρχικό περιουσιακό στοιχείο,
- να υπάρχει δέσμευση της οικονομικής οντότητας να καταβάλει κάθε ταμειακή ροή που εισπράττει για λογαριασμό των παρεπόμενων παραληπτών χωρίς αφενός να καθυστερήσει και αφετέρου να μην επανεπενδύσει τέτοιες ταμειακές ροές με εξαίρεση την περίπτωση που αφορά επενδύσεις σε μετρητά ή ταμειακά ισοδύναμα κατά τη διάρκεια της σύντομης περιόδου του διακανονισμού,
- να υπάρχει απαγόρευση πώλησης ή δέσμευσης του περιουσιακού στοιχείου από τους όρους της σύμβασης μεταβίβασης εκτός από την περίπτωση εγγύησης για την καταβολή των ταμειακών ροών στους παρεπόμενους παραλήπτες.

Κατά τη μεταβίβαση ενός χρηματοοικονομικού στοιχείου ενεργητικού, προκειμένου να διαπιστωθεί αν πρόκειται για διαγραφή περιουσιακού στοιχείου ή όχι, αξιολογείται η έκταση κατά την οποία η επιχείρηση διατηρεί τους κινδύνους και τα οφέλη της ιδιοκτησίας. Εάν με τη μεταβίβαση του χρηματοοικονομικού στοιχείου του ενεργητικού μεταβιβάζονται ουσιαστικά όλοι οι κίνδυνοι και τα οφέλη, τότε η επιχείρηση που μεταβιβάζει το εν λόγω περιουσιακό στοιχείο οφείλει να το διαγράψει από την Κατάσταση της Οικονομικής Θέσης της.

Ωστόσο, υπάρχει η περίπτωση λόγω της ανεπτυγμένης αγοράς των χρηματοοικονομικών μέσων μια επιχείρηση να μεταβιβάσει μόνο ένα μέρος του χρηματοοικονομικού στοιχείου και να διατηρήσει το υπόλοιπο. Ένα συνηθισμένο παράδειγμα αυτής της περίπτωσης αποτελεί η μεταβίβαση από τη μεριά μιας τράπεζας των τοκομεριδίων από τη χορήγηση ενός δανείου χωρίς να μεταβιβάσει το κεφάλαιο του δανείου. Σε μια τέτοια περίπτωση μεταβίβασης η τράπεζα πρέπει να κατανείμει τη λογιστική αξία του χρηματοοικονομικού στοιχείου μεταξύ του μέρους που συνεχίζει να αναγνωρίζεται λόγω της διατήρησης του και του μέρους που έχει διαγραφεί. Η κατανομή αυτή γίνεται αναλογικά με βάση τις εύλογες αξίες κατά την ημερομηνία της μεταβίβασης.

Τέλος, βάσει του ΔΛΠ 39 μια επιχείρηση είναι υποχρεωμένη να διαγράφει μια χρηματοοικονομική υποχρέωση από την Κατάσταση Οικονομικής Θέσης της, όταν και μόνο όταν εξοφλείται, δηλαδή όταν η συμβατική υποχρέωση εκπληρώνεται, ακυρώνεται ή εκπνέει. Έχει μεγάλη σημασία να αναφερθεί ότι οι ανταλλαγές μεταξύ οφειλέτη και δανειστή με διαφορετικούς όρους και οι τροποποιήσεις των όρων μίας υφιστάμενης υποχρέωσης αντιμετωπίζονται λογιστικά ως εξόφληση της αρχικής υποχρέωσης και αναγνώριση νέας χρηματοοικονομικής υποχρέωσης.

3.10 Καθορισμός της εύλογης αξίας

Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης, η χρήση της εύλογης αξίας με την εφαρμογή των ΔΠΧΑ διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των λογιστικών μεγεθών των οικονομικών οντοτήτων. Ειδικότερα για τις τραπεζικές οντότητες η εύλογη αξία έχει μεγάλη σημασία για τις αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών μέσων.

Γενικότερα, ως εύλογη αξία, σύμφωνα με την παράγραφο 11 του ΔΛΠ 32, ορίζεται το ποσό με το οποίο ένα στοιχείο του ενεργητικού μπορεί να ανταλλαχθεί ή μια υποχρέωση να διακανονιστεί στα πλαίσια μίας αμοτεροβαρούς συναλλαγής σε εμπορική βάση, μεταξύ δύο μερών τα οποία έχουν πλήρη γνώση του αντικειμένου και ενεργούν με τη θέληση τους.

Μια οικονομική οντότητα πρέπει να είναι σε θέση να υπολογίσει την εύλογη αξία όλων των χρηματοοικονομικών μέσων. Αυτό ισχύει, όπως αναλύεται στις παρακάτω παραγράφους, για τις επενδύσεις της κατηγορίας των χρηματοοικονομικών μέσων αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων και της κατηγορίας των διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών μέσων, τα οποία στη λήξη κάθε περιόδου αποτιμώνται

στην εύλογη αξία τους. Ακόμη, ισχύει για τα δάνεια και τις απαιτήσεις, καθώς και για τα διακρατούμενα μέχρι τη λήξη χρηματοοικονομικά μέσα τα οποία αποτιμώνται στο αναπόσβεστο κόστος, αλλά σύμφωνα με το ΔΠΧΑ 7 υπάρχει η υποχρέωση γνωστοποίησης της εύλογης αξίας τους στις Επεξηγηματικές Σημειώσεις. Γίνεται, λοιπόν, κατανοητό πως η διαδικασία προσδιορισμού της εύλογης αξίας των χρηματοοικονομικών μέσων είναι ιδιαίτερα σημαντική, πόσο μάλλον για τις τράπεζες που έχουν σημαντικές επενδύσεις στα μέσα αυτά.

Η βέλτιστη και πιο συχνή ένδειξη της εύλογης αξίας είναι οι χρηματιστηριακές τιμές μιας ενεργού αγοράς. Στην περίπτωση της πώλησης ενός μεγάλου πακέτου μετοχών, είναι πιθανό, η πώληση να γίνει σε σχετικά μικρότερη τιμή από αυτή του χρηματιστήριου, ωστόσο για την αποτίμηση αυτών των μετοχών, δεν επιτρέπεται να γίνεται μείωση.

Αν ωστόσο, η αγορά για ένα χρηματοοικονομικό μέσο δεν είναι ενεργός, τότε η επιχείρηση προσδιορίζει την εύλογη αξία χρησιμοποιώντας μια τεχνική αποτίμησης. Ο σκοπός της χρήσης μια τεχνικής αποτίμησης είναι ο καθορισμός της τιμής συναλλαγής που θα προέκυπτε κατά την ημερομηνία αποτίμησης, με βάση μία καθαρά εμπορική συναλλαγή που γίνεται καθαρά για επιχειρηματικούς λόγους. Στις τεχνικές αποτίμησης περιλαμβάνονται:

- η χρήση πρόσφατων συναλλαγών σε μία καθαρά εμπορική βάση μεταξύ δύο μερών που ενεργούν με τη θέληση τους και με πλήρη γνώση των συνθηκών της αγοράς,
- η αναφορά στην τρέχουσα αξία ενός ουσιωδώς συναφούς χρηματοοικονομικού μέσου,
- η ανάλυση των προεξοφλημένων ταμειακών ροών
- τα μοντέλα αποτίμησης των δικαιωμάτων προαίρεσης

Τέλος, σημειώνεται ότι αν υπάρχει τεχνική αποτίμησης που θεωρείται γενικά αποδεκτή από την αγορά για την αποτίμηση παρόμοιων επενδύσεων, τότε χρησιμοποιείται αυτή η τεχνική. Η τεχνική αποτίμησης που επιλέγεται θα πρέπει να:

- χρησιμοποιεί στο έπακρο τα δεδομένα της αγοράς (όπως είναι τα επιτόκια και οι τιμές των εισηγμένων εταιριών),
- βασίζεται όσο το δυνατό λιγότερο σε δεδομένα που αφορούν ειδικά στην επιχείρηση (όπως είναι ο τζίρος μιας επιχείρησης),
- ενσωματώνει όλους τους παράγοντες που οι συμμετέχοντες στην αγορά θα λάμβαναν υπόψη για τον καθορισμό της μίας τιμής,
- ακολουθεί τις αποδεκτές οικονομικές μεθόδους για την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων.

Μία από τις σοβαρότερες κριτικές που γίνονται για την εύλογη αξία, είναι ότι το μέτρο αυτό είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο στις διακυμάνσεις των αγορών, με άμεσο αποτέλεσμα η αξία των χρηματοοικονομικών μέσων να παρουσιάζει πολλές και συχνά απότομες μεταβολές (Κόντος 2010). Η απάντηση που έρχεται από τους υποστηρικτές της εύλογης αξίας είναι ότι, αυτό θα αποτελούσε πραγματικά πρόβλημα, αν η μεταβλητότητα δεν ήταν πλήρης αντανάκλαση των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά. Αν η αγορά χαρακτηρίζεται από αστάθεια, τότε είναι φυσικό και η αξία των χρηματοοικονομικών μέσων να παρουσιάζει αντίστοιχη μεταβλητότητα.

3.11 Μεταγενέστερη αποτίμηση χρηματοοικονομικών μέσων

Η αξία του ΔΛΠ 39 έγκειται στο γεγονός ότι αντικείμενο του αποτελεί η αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων που παρουσιάζει το ΔΛΠ 32. Ιδιαίτερη αξία έχει για έναν κλάδο όπως είναι ο τραπεζικός, που η λειτουργία και η δραστηριότητα του στηρίζεται αποκλειστικά στα χρηματοοικονομικά μέσα. Αρχικά, ταξινομούνται τα χρηματοοικονομικά μέσα σε συγκεκριμένες κατηγορίες για ταξινόμηση. Η ταξινόμηση αυτή κρίνεται ιδιαίτερος σημαντική, καθώς από αυτήν εξαρτάται η βάση στην οποία θα αποτιμηθούν καθώς και ο λογιστικός χειρισμός του κέρδους ή της ζημίας που προκύπτει από την αποτίμηση τους.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, τα χρηματοοικονομικά μέσα διακρίνονται κυρίως σε δύο κατηγορίες: στα χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία και στις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις. Επιπλέον, στα χρηματοοικονομικά μέσα περιλαμβάνονται και οι συμμετοχικοί τίτλοι. Στο παρόν μέρος θα γίνει αναφορά στις κατηγορίες ταξινόμησης των χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού, των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων, των συμμετοχικών τίτλων, των χαρακτηριστικών που διέπουν κάθε κατηγορία και των λογιστικών χειρισμών που προβλέπονται για κάθε κατηγορία.

3.11.1 Χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού

Κάθε χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού μετά την αναγνώριση του πρέπει να ταξινομείται σε μία από τις ακόλουθες τέσσερις μεγάλες κατηγορίες, σύμφωνα με την παράγραφο 45 του ΔΛΠ 39:

- χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού αποτιμώμενα στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων

- διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις
- δάνεια και απαιτήσεις
- διαθέσιμα προς πώληση χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού

3.11.1.1 Χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού αποτιμώμενα στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων

Για να αποτιμηθεί ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα θα πρέπει να ισχύει μία από τις ακόλουθες δύο προϋποθέσεις:

- Να χαρακτηρίζεται από την αρχή ως διακρατούμενο για εμπορικούς σκοπούς. Στην κατηγορία αυτή ταξινομείται κάθε χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο, εάν αποκτάται με σκοπό την πώληση στο προσεχές χρονικό διάστημα, εάν αποτελεί μέρος ενός χαρτοφυλακίου για το οποίο υπάρχουν ενδείξεις για βραχυπρόθεσμη αποκόμιση κερδών ή είναι παράγωγο.
- Να ορίζεται κατά την αρχική αναγνώριση ως στοιχείο που αποτιμάται στην εύλογη αξία με την αναγνώριση των μεταβολών στα αποτελέσματα της καθεμίας κλειόμενης χρήσης. Ως εύλογη αξία ορίζεται το ποσό με το οποίο ένα στοιχείο του ενεργητικού ή μια υποχρέωση μπορεί να διακανονιστεί στα πλαίσια μιας αμοτεροβαρούς συναλλαγής σε εμπορική βάση μεταξύ δύο μερών τα οποία έχουν πλήρη γνώση του αντικειμένου και ενεργούν με τη θέληση τους. Το ΔΛΠ 39 δίνει τη δυνατότητα σε μια επιχείρηση να επιλέξει την εύλογη αξία για αποτίμηση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων, εφόσον κατά την κρίση της διοίκησης της η χρήση του προσδιορισμού αυτού καταλήγει σε περισσότερο συναφή πληροφόρηση. Επιπλέον, προϋπόθεση για να επιλεγεί η εύλογη αξία είναι η εύλογη αξία του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου να μπορεί να εκτιμηθεί αξιόπιστα.

Όσον αφορά στο λογιστικό χειρισμό τους, τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού αυτής της κατηγορίας αναγνωρίζονται αρχικά στο ποσό της εύλογης αξίας χωρίς να συμπεριλαμβάνονται τα έξοδα συναλλαγής. Τα έξοδα συναλλαγής αντιμετωπίζονται ξεχωριστά σαν έξοδο χρήσης. Μετά την αρχική αναγνώριση του χρηματοοικονομικού περιουσιακού στοιχείου και κατά την ημερομηνία σύνταξης της Κατάστασης Οικονομικής Θέσης (31/12 για τις ελληνικές τράπεζες) αποτιμώνται στην εύλογη αξία και κάθε διαφορά από την προηγούμενη χρονική αποτίμηση αναγνωρίζεται ως κέρδος ή ζημία στα

αποτελέσματα της περιόδου. Ωστόσο, αν η εύλογη αξία κάποιων χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων δεν μπορεί να εκτιμηθεί αξιόπιστα, τότε υποχρεωτικά τα στοιχεία αυτά πρέπει να αποτιμώνται στο κόστος.

3.11.1.2 Διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις

Οι διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις αφορούν μη παράγωγα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού με καθορισμένες ή προσδιοριστέες πληρωμές και καθορισμένη λήξη τα οποία κάθε επιχείρηση έχει την πρόθεση αλλά και τη δυνατότητα να τα διακρατήσει μέχρι τη λήξη τους. Η κάθε επιχείρηση που κατανέμει χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού σε αυτήν την κατηγορία είναι υποχρεωμένη να προβαίνει σε αξιολόγηση της πρόθεσης και της δυνατότητας της να τα διακρατήσει όχι μόνο κατά το χρόνο αναγνώρισης τους αλλά και κατά τη λήξη κάθε κλειόμενης χρήσεως. Οι συνηθέστερες περιπτώσεις των στοιχείων του ενεργητικού που κατατάσσονται στην κατηγορία των διακρατούμενων μέχρι τη λήξη αποτελούν τα ομόλογα, είτε είναι κρατικά είτε εταιρικά, που ενέχουν ημερομηνία λήξης.

Υπάρχει η περίπτωση πώλησης των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων που ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία κατά την οποία δεν ανακύπτει πρόβλημα ως προς την πρόθεση της επιχείρησης να τα διακρατήσει, εάν οι πωλήσεις αυτές οφείλονται σε:

- σημαντική επιδείνωση της πιστοληπτικής αξιοπιστίας του εκδότη
- σημαντική συνένωση επιχειρήσεων ή σημαντική απόσχιση που απαιτεί την πώληση ή τη μεταβίβαση επενδύσεων προοριζόμενων επενδύσεων
- σημαντική αύξηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων από την εποπτεύουσα αρχή του κλάδου (π.χ Τράπεζα της Ελλάδος) που αναγκάζει την επιχείρηση να μειώσει το μέγεθος της.

Όταν μια επιχείρηση ταξινομεί ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού στην κατηγορία των διακρατούμενων μέχρι τη λήξη επενδύσεων τότε το χρηματοοικονομικό περιουσιακό στοιχείο δεν επηρεάζεται από τη μεταβολή της εύλογης αξίας με άμεσο αποτέλεσμα η αποτίμηση του να διενεργείται στο αναπόσβεστο κόστος. Ωστόσο, το Πρότυπο 39 ορίζει ότι σε κάθε ημερομηνία τέλους χρήσης θα πρέπει να ελέγχεται κατά πόσο τα στοιχεία αυτά έχουν υποστεί ζημία λόγω μείωσης της αξίας τους. Να γίνεται δηλαδή έλεγχος απομείωσης. Τις περιπτώσεις κατά τις οποίες συντρέχει απομείωση θα εξετάσουμε παρακάτω.

3.8.1.3 Δάνεια και απαιτήσεις

Τα δάνεια και οι απαιτήσεις αποτελούν χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού με σταθερές και προσδιοριστέες καταβολές τα οποία δε διαπραγματεύονται σε μια οργανωμένη αγορά εκτός από:

- ✓ τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού που η επιχείρηση σκοπεύει να πωλήσει στο άμεσο μέλλον και τα οποία χαρακτηρίζονται ως διακρατούμενα για εμπορικούς σκοπούς,
- ✓ τα χρηματοοικονομικά στοιχεία που χαρακτηρίστηκαν κατά την αρχική αναγνώριση ως διαθέσιμα προς πώληση,
- ✓ τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού για τα οποία ο κάτοχος ενδέχεται να μην ανακτήσει ουσιωδώς όλη την αρχική επένδυση.

Στην τραπεζική πρακτική για τη μεταγενέστερη αποτίμηση των δανείων και των λοιπών χρηματοοικονομικών απαιτήσεων διακρίνονται οι εξής δύο περιπτώσεις:

1. Δάνεια και απαιτήσεις που έχουν καθορισμένη ημερομηνία λήξης, όπως για παράδειγμα ένα 10ετές δάνειο. Τέτοιου είδους δάνεια αποτιμώνται στο αναπόσβεστο κόστος με τη χρησιμοποίηση της μεθόδου του πραγματικού επιτοκίου. Ως πραγματικό επιτόκιο ορίζεται εκείνο το επιτόκιο που εξισώνει τις προεξοφλημένες μελλοντικές εισπράξεις κατά τη διάρκεια του δανείου με την καθαρή λογιστική αξία του χρηματοοικονομικού μέσου. Η καθαρή λογιστική αξία είναι το καθαρό ποσό της εκταμίευσης του δανείου αφαιρούμενο με την προμήθεια διαχείρισης που χρεώνει καμία φορά η τράπεζα.
2. Δάνεια και απαιτήσεις που δεν έχουν καθορισμένη λήξη, όπως για παράδειγμα ένας αλληλόχρεος λογαριασμός. Τέτοιου είδους χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού αποτιμώνται στο κόστος.

Το αποσβεσμένο κόστος ενέχει ένα συγκεκριμένο τρόπο υπολογισμού που είναι ο εξής:

- Το ποσό στο οποίο αποτιμάται το στοιχείο κατά την αρχική αναγνώριση
- μείον τις πληρωμές χρεολυσίων
- συν (μείον) τις συσσωρευμένες αποσβέσεις σε έσοδα (έξοδα) που προκύπτουν σύμφωνα με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου επί της διαφοράς μεταξύ του αρχικού ποσού και του ποσού κατά τη λήξη
- μείον κάθε ζημία που προκύπτει κατά το τέλος κάθε κλειόμενης χρήσεως

Οι τόκοι επί των δανείων και έντοκων απαιτήσεων που υπολογίζονται με βάση τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου αναγνωρίζονται ως έσοδο βάσει του ΔΛΠ 18. Το πραγματικό επιτόκιο είναι το επιτόκιο εκείνο που εξισώνει τις προεξοφλημένες μελλοντικές εισπράξεις ή πληρωμές κατά τη διάρκεια της ζωής του με την καθαρή λογιστική αξία του χρηματοοικονομικού μέσου.

3.11.1.4 Διαθέσιμα προς Πώληση Χρηματοοικονομικά Στοιχεία του Ενεργητικού

Στην κατηγορία των Διαθεσίμων προς Πώληση Χρηματοοικονομικών στοιχείων του Ενεργητικού κατατάσσονται τα μη παράγωγα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού τα οποία κατά την αρχική αναγνώριση δεν κατατάχθηκαν σε καμία από τις παραπάνω τρεις κατηγορίες (χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού που αποτιμώνται στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων, διακρατούμενες μέχρι τη λήξη επενδύσεις, δάνεια και απαιτήσεις).

Η μεταγενέστερη αποτίμηση των συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών στοιχείων γίνεται στην εύλογη αξία τους, εφόσον αυτή βέβαια μπορεί να προσδιοριστεί αξιόπιστα. Όταν ο προσδιορισμός της εύλογης αξίας είναι αδύνατος, τότε η αποτίμηση θα γίνεται στο κόστος κτήσης. Χαρακτηριστικό του λογιστικού χειρισμού αυτής της κατηγορίας αποτελεί ότι τα κέρδη ή οι ζημιές από την αποτίμηση των διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών στοιχείων του ενεργητικού αναγνωρίζονται σε αποτελεσματικούς λογαριασμούς και σωρευτικά στα Ίδια Κεφάλαια, όπου και παραμένουν μέχρι το στοιχείο να αποαναγνωριστεί. Όταν το εν λόγω χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού διαγράφεται, τότε το ποσό των συσσωρευμένων κερδών ή ζημιών που έχει αναγνωριστεί στα Ίδια Κεφάλαια μεταφέρεται εξ ολοκλήρου στα αποτελέσματα της περιόδου. Αξίζει να σημειωθεί για την κατηγορία των διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών στοιχείων ότι, όταν υπάρχουν σημαντικές αποδείξεις ότι ένα διαθέσιμο προς πώληση χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού έχει υποστεί μία ζημία που απεικονίζεται χρεωστικά στα Ίδια Κεφάλαια, μεταφέρεται και χρεώνεται στα αποτελέσματα της περιόδου κατά την οποία προέκυψε η ζημία. Σε περίπτωση που οι τίτλοι είναι τοκοφόροι, οι τόκοι αναγνωρίζονται ως έσοδο στα αποτελέσματα χρήσης.

3.11.1.5 Επαναταξινόμησης χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού

Κατά τη διάρκεια της επένδυσης σε ένα χρηματοοικονομικό μέσο ενδέχεται να συντρέξει η περίπτωση η διοίκηση να επιθυμεί να αλλάξει την κατηγορία ταξινόμησης του είτε για λόγους επενδυτικούς είτε για λόγους μεταβολών των οικονομικών συνθηκών είτε για λόγους ωραιοποίησης των καταστάσεων. Το ΔΛΠ 39 στις παραγράφους 50-53 υπαγορεύει τις περιπτώσεις που επιτρέπει και απαγορεύει τις επαναταξινόμησης των χρηματοοικονομικών μέσων του ενεργητικού.

Συγκεκριμένα, μια οικονομική οντότητα που έχει κατατάξει κατά την αρχική αναγνώριση ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού στην κατηγορία των διακρατούμενων μέχρι τη λήξη μπορεί να το κατατάξει στην κατηγορία των διαθεσίμων προς πώληση, μόνο αν υπάρχει πραγματική αλλαγή πρόθεση της διοίκησης ή διαπιστώνεται αδυναμία να διατηρηθεί μέχρι τη λήξη. Σε αυτήν την περίπτωση η διαφορά μεταξύ της εύλογης αξίας και του αναπόσβεστου κόστους καταχωρείται στην Καθαρή Θέση.

Αντίθετα, ενδέχεται μια οικονομική οντότητα να επιθυμεί να μεταφέρει ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού από την κατηγορία των διαθεσίμων προς πώληση στην κατηγορία των διακρατούμενων μέχρι την λήξη. Αυτή η μεταφορά δύναται να πραγματοποιηθεί κατ' επιλογή της οικονομικής οντότητας και εφόσον πραγματική της πρόθεση είναι να το διακρατήσει μέχρι τη λήξη. Ο λογιστικός χειρισμός είναι η διαφορά που έχει καταχωρηθεί στην καθαρή θέση να κατανεμηθεί στην υπολειπόμενη διάρκεια ζωής του στοιχείου με βάση το επιτόκιο πραγματικής απόδοσης.

Άλλη επαναταξινόμηση που διαπραγματεύεται το ΔΛΠ 39 είναι αυτή που αφορά τη μεταφορά από την κατηγορία των διαθεσίμων προς πώληση στην κατηγορία των δανείων και απαιτήσεων. Αυτή η μεταφορά επιτρέπεται να πραγματοποιηθεί, εφόσον το εν λόγω χρηματοοικονομικό στοιχείο του ενεργητικού πληροί τον ορισμό των δανείων και απαιτήσεων και η οικονομική οντότητα έχει την πρόθεση και τη δυνατότητα να το διατηρήσει μέχρι το άμεσο μέλλον. Η μεταφορά θα πρέπει να πραγματοποιηθεί στην εύλογη αξία την ημέρα επαναταξινόμησης. Το κέρδος ή η ζημία που έχει αναγνωριστεί στην Καθαρή Θέση αν πρόκειται για χρηματοοικονομικό στοιχείο με καθορισμένη λήξη, θα αποσβένεται στα εναπομένοντα έτη της ζωής του στοιχείου με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου, ενώ αν πρόκειται για χρηματοοικονομικό στοιχείο που δεν έχει καθορισμένη λήξη, το κέρδος ή η ζημία παραμένει προσωρινά στην καθαρή θέση και καταχωρείται στα αποτελέσματα, όταν το στοιχείο διατεθεί.

Όσον αφορά στις μεταφορές που σχετίζονται με τα χρηματοοικονομικά στοιχεία που αποτιμώνται στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων, το πρότυπο κρίνεται ιδιαίτερα αυστηρό. Συγκεκριμένα, απαγορεύει μια οικονομική οντότητα να επαναταξινομήσει χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία από την κατηγορία, των αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων σε άλλη κατηγορία, αν κατά την αρχική αναγνώριση είχαν αναγνωριστεί ως χρηματοοικονομικά στοιχεία στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων. Επιπλέον, δεν επιτρέπεται η επαναταξινόμηση στην κατηγορία των αποτιμώμενων στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων από οποιαδήποτε κατηγορία. Δυνατότητα επαναταξινόμησης στην κατηγορία των διαθεσίμων προς πώληση ή στην κατηγορία των δανείων και απαιτήσεων έχουν μόνο τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του εμπορικού χαρτοφυλακίου. Αυτή πραγματοποιείται είτε εφόσον το χρηματοοικονομικό στοιχείο δε διακρατείται με σκοπό την πώληση είτε εφόσον πληροί τον ορισμό των δανείων και απαιτήσεων και η οικονομική οντότητα έχει την πρόθεση και τη δυνατότητα να το διακρατήσει στο εγγύς μέλλον. Τέλος, και τα παράγωγα δε δύναται να ταξινομηθούν σε άλλη κατηγορία, εφόσον είναι υπό κατοχή ή έκδοση.

3.11.1.6 Απομειώσεις χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού

Το ΔΛΠ 39, στην παράγραφο 58, απαιτεί όλες οι επιχειρήσεις στη λήξη κάθε περιόδου αναφοράς να προβαίνουν σε αξιολόγηση, εάν υφίστανται αντικειμενικές ενδείξεις ότι ένα χρηματοοικονομικό στοιχείο έχει υποστεί ζημία λόγω μείωσης της αξίας του. Η διοίκηση της κάθε οντότητας που εφαρμόζει ΔΠΧΑ είναι υποχρεωμένη να προβαίνει στις κατάλληλες εκτιμήσεις, προκειμένου να προσδιορίσει αν συντρέχει περίπτωση απομείωσης της αξίας των χρηματοοικονομικών στοιχείων ενεργητικού. Τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού που γίνονται υποκείμενα ελέγχου απομείωσης είναι τα χρηματοοικονομικά στοιχεία που αποτιμώνται στο αποσβεσμένο κόστος, τα χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού που αποτιμώνται στο κόστος, επειδή η εύλογη αξία τους δεν μπορεί να προσδιοριστεί με αξιόπιστο τρόπο, και τα Διαθέσιμα προς πώληση χρηματοοικονομικά στοιχεία του ενεργητικού που αποτιμώνται στην εύλογη αξία. Η απομείωση της αξίας των χρηματοοικονομικών στοιχείων υπολογίζεται ως διαφορά μεταξύ της λογιστικής αξίας του ενεργητικού και της παρούσας αξίας των εκτιμώμενων μελλοντικών ταμειακών ροών.

Αντικειμενικές ενδείξεις για απομείωση ενός χρηματοοικονομικού στοιχείου ενεργητικού, που επισημαίνονται στην παράγραφο 59, μπορεί να αποτελούν τα παρακάτω γεγονότα:

- σημαντική οικονομική δυσχέρεια του εκδότη ή του υπόχρεου,
- αθέτηση σύμβασης ή καθυστερούμενες πληρωμές,
- αυξημένη πιθανότητα για πτώχευση του εκδότη,
- διακοπή ύπαρξης ενεργού αγοράς για το χρηματοοικονομικό στοιχείο,
- σημαντικές μεταβολές στο τεχνολογικό, οικονομικό, νομικό περιβάλλον του εκδότη του χρηματοοικονομικού στοιχείου

Στις αντικειμενικές ενδείξεις για απομείωση της αξίας επένδυσης σε συμμετοχικό τίτλο περιλαμβάνονται οι πληροφορίες για μεταβολές στην τεχνολογία, την αγορά, το οικονομικό ή νομικό περιβάλλον, οι οποίες επιφέρουν αρνητικές επιδράσεις και δείχνουν πιθανή μη ανάκτηση του κόστους της επένδυσης στο συμμετοχικό τίτλο (παράγραφος 61, ΔΛΠ 39). Όταν αναγνωρίζεται απομείωση αξίας του χρηματοοικονομικού στοιχείου αυτή λογιστικά καταχωρείται στα έξοδα χρήσης της οικονομικής οντότητας.

Επιπλέον, υπογραμμίζεται ότι το ΔΛΠ 39 (παράγραφος 65) επιτρέπει την αναστροφή απομείωσης στην περίπτωση που η ζημία απομείωσης που είχε αναγνωρισθεί στο παρελθόν δε συνεχίζει να υφίσταται. Στην περίπτωση αυτή, η οικονομική οντότητα αναστρέφει τη ζημία απομείωσης είτε άμεσα είτε με την προσαρμογή του λογαριασμού πρόβλεψης. Η αναστροφή ζημίας απομείωσης καταχωρείται στα αποτελέσματα. Όσον αφορά τα Διαθέσιμα προς πώληση χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία, το ΔΛΠ 39 (παράγραφος 69) δεν επιτρέπει την αναστροφή ζημιών απομείωσης που είχαν αναγνωρισθεί στα αποτελέσματα. Ωστόσο, μεταγενέστερη αύξηση της εύλογης αξίας ενός τέτοιου τίτλου οδηγεί σε αναστροφή της ζημίας απομείωσης και καταχωρείται στα αποτελέσματα.

3.11.2 Αποτίμηση Χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων

Οι χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις κατά την αρχική τους αναγνώριση αποτιμώνται στην εύλογη αξία τους αυξημένη με τα έξοδα που είναι αναγκαία για την πραγματοποίηση της συναλλαγής. Για τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις ως εύλογη αξία ορίζεται κάθε ταμειακή εισροή από την έκδοση του μέσου ή η εύλογη αξία του στοιχείου που αποκτάται κατά τη δημιουργία της υποχρέωσης. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν οι καταθέσεις και τα ομολογιακά δάνεια που κατέχουν κυρίαρχη θέση στην κατηγορία χρηματοοικονομικών

υποχρεώσεων που κατά την αρχική τους αναγνώριση αποτιμώνται στην καθαρή ταμειακή εισροή τους.

Το ΔΛΠ 39 ορίζει ρητά ότι μετά την αρχική αναγνώριση των χρηματοοικονομικών υποχρεώσεων η αποτίμησή τους γίνεται στο αναπόσβεστο κόστος με τη χρησιμοποίηση της μεθόδου του πραγματικού επιτοκίου. Ωστόσο, υπάρχουν και κάποιες εξαιρέσεις οι οποίες στις περιπτώσεις των τραπεζών είναι οι εξής:

- χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις που ταξινομούνται στην κατηγορία αποτιμώμενα στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων. Τέτοιες υποχρεώσεις μπορεί να είναι οι υποχρεώσεις από παράγωγα ή αυτές που ορίζει η διοίκηση της κάθε τραπεζικής οντότητας ως στοιχεία που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα ή αυτές που έχουν άμεση σχέση με την χρηματοδότηση του χαρτοφυλακίου των επενδύσεων της τράπεζας .
- Υποχρεώσεις που προκύπτουν από συμβάσεις χρηματοοικονομικής εγγύησης. Μια τέτοια σύμβαση αποτιμάται στη μεγαλύτερη αξία μεταξύ του ποσού σύμφωνα με τις διατάξεις του ΔΛΠ 37 και του ποσού που αναγνωρίστηκε αρχικά η υποχρέωση μείον τις συσσωρευμένες αποσβέσεις που αναγνωρίζονται ως έσοδα.

3.12 Χειρισμός Σύνθετων Χρηματοοικονομικών Μέσων μετά την Αρχική Αναγνώριση

Όσον αφορά το λογιστικό χειρισμό των σύνθετων χρηματοοικονομικών μέσων μετά την αρχικά αναγνώριση τους, οι παράγραφοι των Οδηγιών Εφαρμογής του ΔΛΠ 32 προβλέπουν τα εξής:

Τα χρηματοοικονομικά έξοδα που προκύπτουν από αυτά τα χρηματοοικονομικά μέσα, θα πρέπει να αναγνωρίζονται στα κέρδη ή στις ζημίες με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ομοιόμορφη κατανομή στις περιόδους που αφορούν (Οδηγίες Εφαρμογής, παράγραφος 37, ΔΛΠ 32). Το παραπάνω επιτυγχάνεται με την χρησιμοποίηση του πραγματικού επιτοκίου του χρηματοοικονομικού μέσου.

Κατά τη μετατροπή του μετατρέψιμου μέσου στη λήξη, η οικονομική οντότητα θα πρέπει να αποαναγνωρίζει το στοιχείο της υποχρέωσης και να το αναγνωρίζει στα Ίδια Κεφάλαια. Δεν υφίσταται κέρδος ή ζημιά κατά τη μετατροπή στη λήξη (Οδηγίες Εφαρμογής, παράγραφος 32, ΔΛΠ 32).

Κατά την περίπτωση που μια οικονομική οντότητα αποαναγνωρίσει ένα μετατρέψιμο μέσο πριν από τη λήξη, μέσω της πρόωρης εξόφλησης ή της επαναγοράς του, τότε η οικονομική οντότητα κατανέμει το αντάλλαγμα που κατέβαλε και οποιαδήποτε έξοδα συναλλαγών για την επαναγορά ή την εξόφληση στα στοιχεία της υποχρέωσης και των Ιδίων Κεφαλαίων του μέσου κατά την ημερομηνία της συναλλαγής. Η μέθοδος που χρησιμοποιείται για την κατανομή του καταβληθέντος ανταλλάγματος και του κόστους συναλλαγής στα διακεκριμένα στοιχεία, είναι ανάλογη με τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε κατά τον αρχικό διαχωρισμό των επιμέρους στοιχείων κατά την έκδοση του μετατρέψιμου μέσου (Οδηγίες Εφαρμογής, παράγραφος 33, ΔΛΠ 32). Το ποσό του κέρδους ή της ζημίας, συνεπώς, που σχετίζεται με το στοιχείο της υποχρέωσης αναγνωρίζεται στα αποτελέσματα της περιόδου, ενώ το ποσό του ανταλλάγματος που σχετίζεται με το στοιχείο των Ιδίων Κεφαλαίων αναγνωρίζεται, αντίστοιχα, στο λογαριασμό των Ιδίων Κεφαλαίων (Οδηγίες Εφαρμογής, παράγραφος 35, ΔΛΠ 32).

Είναι πιθανό, οι όροι ενός μετατρέψιμου μέσου να τροποποιηθούν με σκοπό να προκληθεί πρόωρη μετατροπή του. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η προσφορά ενός ευνοϊκότερου συντελεστή μετατροπής. Σε αυτήν την περίπτωση η προκύπτουσα διαφορά, κατά την ημερομηνία που τροποποιούνται οι όροι, μεταξύ της εύλογης αξίας του ανταλλάγματος που λαμβάνει ο κάτοχος κατά τη μετατροπή του μέσου σύμφωνα με τους αναθεωρημένους όρους και της εύλογης αξίας του ανταλλάγματος που θα λάμβανε ο κάτοχος σύμφωνα με τους αρχικούς όρους, αναγνωρίζεται ως ζημία στα αποτελέσματα της περιόδου (Οδηγίες Εφαρμογής, παράγραφος 35, ΔΛΠ 32).

3.13 Παράγωγα χρηματοοικονομικά μέσα

Τα παράγωγα αποτελούν σύγχρονα και ιδιαίτερα χρηματοοικονομικά μέσα που γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη από το 2000 και μετά και απέκτησαν ευρεία χρήση κυρίως στις τραπεζικές οντότητες. Τα παράγωγα δέχθηκαν πολλές κριτικές με κυρίαρχη αυτή του μεγαλοεπενδυτή Warrenn Buffet που το 2003 τα χαρακτήρισε «ωρολογιακές βόμβες» και «όπλα μαζικής καταστροφής», καθώς θεωρούσε ότι δημιουργούν μη πραγματικό χρήμα. Ωστόσο, η συνεισφορά των παραγώγων στην επιδείνωση της διεθνούς οικονομίας είναι πέρα από το σκοπό της παρούσας εργασίας και για αυτό το λόγο θα γίνει αναφορά στα παράγωγα μόνο από λογιστική σκοπιά σύμφωνα με το ΔΛΠ 39.

Το ΔΛΠ 39, στην παράγραφο 8, ορίζει ως παράγωγο χρηματοοικονομικό μέσο οποιοδήποτε χρηματοοικονομικό μέσο ή παράγωγο με τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- η αξία του μεταβάλλεται σε συνάρτηση με τη μεταβολή ενός καθορισμένου επιτοκίου, μιας τιμής χρηματοοικονομικού μέσου, μιας συναλλαγματικής ισοτιμίας ή μιας άλλης μεταβλητής
- δεν προϋποθέτει αρχική καθαρή επένδυση
- διακανονίζεται σε μια μελλοντική ημερομηνία

Τα παράγωγα δύναται να διαπραγματεύονται σε κάποια οργανωμένη αγορά είτε δημιουργούνται από κάποια χρηματοπιστωτικά ιδρύματα για εξυπηρέτηση αναγκών των πελατών τους. Τα πιο γνωστά παράγωγα που χρησιμοποιούνται στην αγορά είναι τα δικαιώματα προαίρεσης, τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, τα προθεσμιακά συμβόλαια και οι διάφορες ανταλλαγές, τα λεγόμενα swaps. Τα δικαιώματα προαίρεσης (options) είναι συμφωνίες αγοράς ή πώλησης ενός χρηματοοικονομικού μέσου σε μια καθορισμένη μελλοντική χρονική περίοδο. Τα Συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης είναι και αυτές συμφωνίες αγοράς ή πώλησης σε καθορισμένη ημερομηνία και σε συγκεκριμένη τιμή αλλά τα Συμβόλαια αυτά διαπραγματεύονται στη χρηματιστηριακή αγορά. Τα προθεσμιακά συμβόλαια είναι συμβόλαια που υποχρεώνουν τον ένα συμβαλλόμενο να αγοράσει και τον άλλον να πουλήσει το υποκείμενο στοιχείο. Τέλος, οι ανταλλαγές (swaps) είναι συμφωνίες μεταξύ δύο μερών για ανταλλαγή, στο μέλλον, κεφαλαίων ή αξιών με όρους που έχουν προσυμφωνηθεί. Τέτοιες ανταλλαγές μπορεί να είναι ανταλλαγές νομισμάτων ή ανταλλαγές επιτοκίων.

Ένας τύπος παραγώγων που έχει ευρεία απήχηση στις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών είναι το λεγόμενο ενσωματωμένο παράγωγο. Στην παράγραφο 10 του ΔΛΠ 39 ως ενσωματωμένο παράγωγο ορίζεται κάθε επιμέρους στοιχείο ενός σύνθετου (υβριδικού) χρηματοοικονομικού μέσου που περιλαμβάνει και ένα μη παράγωγο κύριο συμβόλαιο με άμεσο αποτέλεσμα ορισμένες ταμειακές ροές του σύνθετου μέσου να κυμαίνονται κατά όμοιο τρόπο με ένα αυτοτελές παράγωγο. Το ενσωματωμένο παράγωγο, δηλαδή, τροποποιεί ένα μέρος των ταμειακών ροών που θα προέκυπταν από το κύριο συμβόλαιο. Ωστόσο, ένα παράγωγο που συνοδεύει ένα χρηματοοικονομικό μέσο αλλά βάσει της καταρτισθείσας σύμβασης μπορεί να μεταβιβαστεί ανεξάρτητα από εκείνο το μέσο δεν αποτελεί ενσωματωμένο παράγωγο αλλά διακεκριμένο χρηματοοικονομικό μέσο.

Ο λογιστικός χειρισμός των παραγώγων είναι περίπλοκος. Κατά την αρχική αναγνώριση όλα τα παράγωγα αναγνωρίζονται στην εύλογη αξία τους χωρίς να αφαιρεθούν τα έξοδα συναλλαγής. Στη συνέχεια, το ΔΛΠ 39 ταξινομεί τα παράγωγα σε δύο μεγάλες κατηγορίες

ταξινόμησης: τα παράγωγα προϊόντα που προορίζονται για αντιστάθμιση κινδύνου και τα παράγωγα που αποκτώνται για εμπορικούς σκοπούς. Στην κατηγορία των παραγώγων που αποκτώνται για εμπορικούς σκοπούς συμπεριλαμβάνονται και αυτά που δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως μέσα αντιστάθμισης.

Τα παράγωγα που χαρακτηρίστηκαν για εμπορικούς σκοπούς κατά τη μεταγενέστερη επιμέτρηση της αξίας τους αποτιμώνται στην εύλογη αξία με τη διαφορά να μεταφέρεται στα αποτελέσματα της περιόδου στην οποία προκύπτει. Για τα παράγωγα που η τιμή τους διαπραγματεύεται σε οργανωμένη αγορά η εύλογη αξία είναι η χρηματιστηριακή τιμή τους κατά την ημέρα αποτίμησης (31-12). Για τα παράγωγα που η τιμή τους δε διαπραγματεύεται σε μια ενεργό αγορά, όπως είναι τα δικαιώματα προαίρεσης ή οι διάφορες ανταλλαγές, ως εύλογη αξία ορίζεται το ποσό που θα κατέβαλλε ή θα εισέπραττε η συμβαλλόμενη τράπεζα, αν το εν λόγω παράγωγο διακανονιζόταν κατά την ημερομηνία αποτίμησης.

Για το λογιστικό χειρισμό των ενσωματωμένων παραγώγων το ΔΛΠ 39 κάνει λόγο στην παράγραφο 11. Συγκεκριμένα αναφέρει ότι ένα ενσωματωμένο παράγωγο διαχωρίζεται από το κύριο συμβόλαιο και αντιμετωπίζεται λογιστικά ως παράγωγο μόνο και μόνο όταν πληρούνται οι ακόλουθες τρεις προϋποθέσεις:

- i. τα οικονομικά χαρακτηριστικά και οι κίνδυνοι του ενσωματωμένου παραγώγου δεν είναι στενά συνδεδεμένα με τα οικονομικά χαρακτηριστικά και τους κινδύνους του κύριου συμβολαίου,
- ii. ένα ιδιαίτερο χρηματοοικονομικό μέσο με τους ίδιους όρους όπως είναι το ενσωματωμένο παράγωγο θα πληρούσε τον ορισμό ενός παραγώγου,
- iii. το σύνθετο μέσο δεν αποτιμάται στην εύλογη αξία με αναγνώριση των διαφορών στα αποτελέσματα

Όταν, λοιπόν, πληρούνται σωρευτικά οι ανωτέρω τρεις προϋποθέσεις τότε το ενσωματωμένο παράγωγο διαχωρίζεται και αντιμετωπίζεται λογιστικά σύμφωνα με το Πρότυπο 39.

Οι λογιστικοί χειρισμοί των μεταβολών στην εύλογη αξία των παραγώγων που έχουν χαρακτηριστεί ως μέσα αντιστάθμισης εξαρτώνται από τον τύπο της αντιστάθμισης και φέρουν ιδιαίτερη ανάλυση. Τα παράγωγα αντιστάθμισης έχουν εκτεταμένη χρήση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Με την αντιστάθμιση μια τράπεζα αντιμετωπίζει τον κίνδυνο από τη μεταβολή της αξίας ενός άλλου χρηματοοικονομικού μέσου. Το ΔΛΠ 39 εισάγει τη λογιστική της αντιστάθμισης της οποίας απώτερος σκοπός είναι η αναγνώριση αποτελεσμάτων και η συμψηφιστική επίδραση των μεταβολών στην εύλογη αξία ενός μέσου αντιστάθμισης και του αντίστοιχου στοιχείου.

Για να υπάρξει αντιστάθμιση, πρέπει να υπάρχει ένα αντισταθμισμένο στοιχείο και ένα αντισταθμισμένο μέσο. Αντισταθμισμένο στοιχείο είναι ένα στοιχείο του ενεργητικού, μία υποχρέωση, μία βέβαιη δέσμευση, μία πολύ πιθανή μελλοντική συναλλαγή που εκθέτει την οικονομική οντότητα (τράπεζα) σε κίνδυνο μεταβολών της εύλογης αξίας ή των μελλοντικών ταμειακών ροών. Κάποιοι κίνδυνοι που μπορεί να μεταβάλουν την αξία των αντισταθμισμένων στοιχείων μπορεί να είναι ο συναλλαγματικός κίνδυνος, ο κίνδυνος επιτοκίου, ο κίνδυνος αγοράς, ο πιστωτικός κίνδυνος. Μέσο αντιστάθμισης μπορεί να είναι ένα παράγωγο του οποίου η εύλογη αξία ή οι ταμειακές ροές αναμένεται να συμψηφίσουν μεταβολές στην εύλογη αξία ή στις ταμειακές ροές του αντισταθμισμένου στοιχείου. Ως μέσο αντιστάθμισης μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε παράγωγο χρηματοοικονομικό μέσο. Στις περιπτώσεις, όμως, αντιστάθμισης συναλλαγματικού κινδύνου ως μέσο αντιστάθμισης μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ένα μη παράγωγο χρηματοοικονομικό στοιχείο ενεργητικού ή μια μη παράγωγη χρηματοοικονομική υποχρέωση. Για παράδειγμα, μια τράπεζα μπορεί για την αντιστάθμιση του κινδύνου που προέρχεται από μια επένδυση στο ξένο νόμισμα να χρησιμοποιήσει ως μέσο αντιστάθμισης το μακροπρόθεσμο δανεισμό στο ίδιο νόμισμα.

Προκειμένου να αναγνωριστεί μια σχέση αντιστάθμισης λογιστικά, η παράγραφος 88 του ΔΛΠ 39 παραθέτει κάποιους όρους οι οποίοι πρέπει να πληρούνται σωρευτικά. Αυτοί είναι:

- Επίσημος προσδιορισμός αντισταθμιστικής σχέσης. Κατά την έναρξη της αντισταθμιστικής σχέσης θα πρέπει να υπάρχει επίσημη τεκμηρίωση της αντισταθμιστικής σχέσης και να αποτυπώνεται σαφέστατα ο στόχος της επιχείρησης για τη διαχείριση του κινδύνου.
- Η αντιστάθμιση να είναι άκρως αποτελεσματική. Αποτελεσματική αντιστάθμιση είναι ο βαθμός στον οποίο οι μεταβολές στην εύλογη αξία ή στις ταμειακές ροές του αντισταθμισμένου στοιχείου συμψηφίζονται με τις μεταβολές στην εύλογη αξία ή στις ταμειακές ροές του μέσου αντιστάθμισης. Άκρως αποτελεσματική σύμφωνα με το Προσάρτημα Α του ΔΛΠ 39 θεωρείται η αντιστάθμιση που έχει βαθμό αποτελεσματικότητας 80% έως 125%.
- Η αποτελεσματικότητα της αντιστάθμισης να μπορεί να προσδιοριστεί αξιόπιστα. Δηλαδή τόσο η εύλογη αξία ή οι ταμειακές ροές του αντισταθμισμένου στοιχείου όσο και η εύλογη αξία του μέσου αντιστάθμισης να μπορούν να προσδιοριστούν αξιόπιστα
- Η αντιστάθμιση να αξιολογείται σε συνεχιζόμενη βάση, έτσι ώστε να είναι άκρως αποτελεσματική

- Όσον αφορά στις αντισταθμίσεις ταμειακών ροών, η μελλοντική συναλλαγή να είναι πολύ πιθανό να συμβεί και να παρουσιάζει έκθεση στον κίνδυνο μεταβολής ταμειακών ροών η οποία ενδέχεται να επηρεάσει τα αποτελέσματα

Όπως ειπώθηκε ανωτέρω, ο λογιστικός χειρισμός των παραγώγων που έχουν χαρακτηριστεί μέσα αντιστάθμισης εξαρτάται από τους τύπους αντιστάθμισης. Οι τύποι που διαπραγματεύεται το ΔΛΠ 39 είναι τρεις και είναι οι ακόλουθοι:

Αντιστάθμιση κινδύνου εύλογης αξίας: Πρόκειται για μία αντιστάθμιση που χρησιμοποιεί παράγωγα ή άλλα χρηματοοικονομικά στοιχεία, προκειμένου να συμψηφίσει αρνητικές μεταβολές στην εύλογη αξία αναγνωρισμένων στοιχείων ενεργητικού ή υποχρεώσεων εκτεθειμένων σε κινδύνους αγοράς που επηρεάζουν κέρδη ή ζημίες της περιόδου. Ο λογιστικός χειρισμός αυτού του τύπου της αντιστάθμισης είναι ο εξής: η τράπεζα αναγνωρίζει στα αποτελέσματα το κέρδος ή τη ζημία που προκύπτει από τις μεταβολές του μέσου αντιστάθμισης ή του συνθετικού στοιχείου σε ξένο νόμισμα της λογιστικής του αξίας και αναπροσαρμόζει τη λογιστική αξία του αντισταθμισμένου στοιχείου με βάση το κέρδος ή τη ζημία που προκύπτει από αυτό.

Αντισταθμίσεις ταμειακών ροών: Με την αντιστάθμιση ταμειακών ροών η τράπεζα επιδιώκει να καλύψει τους κινδύνους που προκαλούν μεταβλητότητα στις ταμειακές ροές και προέρχονται από ένα στοιχείο ενεργητικού ή υποχρέωσης και η μεταβολή αυτή θα επηρεάσει τα κέρδη ή τις ζημίες της περιόδου. Η αντιστάθμιση ταμειακών ροών αντιμετωπίζεται λογιστικά ως εξής: το μέρος του κέρδους ή της ζημίας του μέσου αντιστάθμισης που τεκμηριώνεται ως αποτελεσματική αντιστάθμιση αναγνωρίζεται σε λογαριασμό Ιδίων Κεφαλαίων, ενώ το αναποτελεσματικό μέρος του κέρδους ή της ζημίας του μέσου αναγνωρίζεται στα κέρδη ή στις ζημίες της περιόδου. Ωστόσο, το ΔΛΠ 39 προβλέπει ότι το συνολικό ποσό που έχει αναγνωριστεί στο λογαριασμό των Ιδίων Κεφαλαίων δεν μπορεί να υπερβαίνει τη συσσωρευμένη μεταβολή στην εύλογη αξία των αναμενόμενων μελλοντικών ταμειακών ροών του αντισταθμισμένου στοιχείου από την έναρξη της αντιστάθμισης. Το τυχόν υπόλοιπο κέρδος ή ζημία μεταφέρεται στα κέρδη ή στις ζημίες της περιόδου.

Αντισταθμίσεις Καθαρής Επένδυσης σε Εκμετάλλευση στο εξωτερικό: Πρόκειται για αντισταθμίσεις κατά τις οποίες χρησιμοποιώντας χρηματοοικονομικά μέσα επιτυγχάνεται ο συμψηφισμός ή η εξάλειψη συναλλαγματικών κινδύνων από μια επένδυση σε επιχειρηματική δραστηριότητα του εξωτερικού. Ο λογιστικός χειρισμός μιας αντιστάθμισης που αφορά καθαρή επένδυση στο εξωτερικό είναι παρόμοιος με τον αντίστοιχο λογιστικό χειρισμό για την αντιστάθμιση ταμειακών ροών. Συγκεκριμένα, μια τραπεζική οντότητα καταχωρεί απευθείας στα Ίδια Κεφάλαια μέσω της Κατάστασης Μεταβολών Ιδίων Κεφαλαίων το τμήμα

του κέρδους ή της ζημίας του αντισταθμισμένου στοιχείου που θεωρείται αποτελεσματική αντιστάθμιση και καταχωρεί στα αποτελέσματα το τμήμα που αναγνωρίζεται ως αναποτελεσματικό σκέλος.

3.14 Συμπεράσματα ενότητας

Στο κεφάλαιο του θεσμικού πλαισίου αναλύθηκαν πολλά θέματα που πραγματεύονται τα ΔΛΠ 32,39, όπως είναι οι ορισμοί και οι κατηγορίες των χρηματοοικονομικών μέσων, η παρουσίαση τους, η αναγνώριση και η μεταγενέστερη αποτίμηση τους, οι περιπτώσεις διαγραφής, οι επαναταξινομήσεις κατηγοριών χρηματοοικονομικών μέσων και η λογιστική των παραγώγων και της αντιστάθμισης. Η ανάλυση αυτή πραγματοποιήθηκε αφενός για να κατανοηθεί ο λογιστικός χειρισμός που διέπει τα χρηματοοικονομικά μέσα, και αφετέρου για να προσδιοριστεί ο ρόλος της εύλογης αξίας στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων, προκειμένου να εξεταστεί και στη συνέχεια ο βαθμός επίδρασης της στις αποφάσεις των επενδυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

4.1 Εισαγωγικά

Στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης, μέσω της ανάλυσης που έγινε στην παράγραφο 2.5 για τα γεγονότα που έλαβαν χώρα την περίοδο χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ελλάδα (2010-2014) και επιδείνωσαν την χρηματοοικονομική θέση των τραπεζών, εξήχθη το συμπέρασμα ότι η συρρίκνωση βασικών λογιστικών μεγεθών των Ελληνικών Τραπεζών, όπως είναι τα Ίδια Κεφάλαια και η αξία της καθεμίας ελληνικής τράπεζας, στην εν λόγω περίοδο προήλθε από τις μεγάλες μειώσεις που σημείωσαν τα χρηματοοικονομικά μέσα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στις δυσμενείς μακροοικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα, στη βαθιά ύφεση, στη μείωση της συναλλακτικής δραστηριότητας, στις εντάσεις για τη χρηματοδότηση του Ελληνικού Δημοσίου και σε όλες τις οικονομικές, πολιτικές αποφάσεις που ελήφθησαν στη μελετώμενη περίοδο και στόχευαν στη βιωσιμότητα του Ελληνικού χρέους και στη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Στη συγκεκριμένη εργασία αποφασίστηκε, λοιπόν, να εξεταστεί και να αναλυθεί το εάν η αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία επηρέασε τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών στην περίοδο 2005-2014, με έμφαση στην περίοδο 2010-2014 για την εξέταση της επίδρασης της χρηματοοικονομικής κρίσης. Η μελέτη του βαθμού επίδρασης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων συνδέεται με τη μελέτη του ποιοτικού χαρακτηριστικού της συνάφειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών. Το ποιοτικό χαρακτηριστικό της συνάφειας αναφέρεται στην επίδραση στις οικονομικές αποφάσεις των χρηστών, δηλαδή των επενδυτών, από τις πληροφορίες που απορρέουν από τις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Συνεπώς, το διερευνητικό ερώτημα που καλείται να απαντηθεί στο συγκεκριμένο κεφάλαιο και αποτελεί ταυτόχρονα και κύριο σκοπό της εργασίας είναι ο προσδιορισμός της επίδρασης της αποτίμησης των χρηματοοικονομικών μέσων από την εύλογη αξία στο ποιοτικό χαρακτηριστικό της συνάφειας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των ελληνικών τραπεζών.

4.2 Ερευνητικές Υποθέσεις

Προτού αρχίσει η διενέργεια της έρευνας, παρατίθεται η βασική αρχική υπόθεση πάνω στην οποία βασίζεται στη συνέχεια η ανάλυση της έρευνας. Η βασική ερευνητική υπόθεση, η οποία προκύπτει από τις βασικές ιδέες προηγούμενων ερευνών, όπως αυτές εμφανίζονται στο κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης, για τους σκοπούς της εργασίας συμβολίζεται ως H_0 και είναι η εξής:

H_0 : Η χρήση της εύλογης αξίας στην αποτίμηση των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων οδηγεί σε υψηλότερο πληροφοριακό περιεχόμενο για τις τιμές των μετοχών.

Η εξέταση της ισχύος της ερευνητικής υπόθεσης εξετάζεται μέσω του υποδείγματος που αναπτύσσεται στις επόμενες παραγράφους.

4.3 Επιλογή Δείγματος και Μεθοδολογία έρευνας

Όπως ειπώθηκε και παραπάνω, στη συγκεκριμένη έρευνα εξετάζεται το εάν οι αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία περιέχουν πληροφορίες για τις χρηματιστηριακές τιμές των τραπεζών (είναι συναφείς), όπως αυτές διαπραγματεύονται στο ΧΑ.

Για την εξέταση της ισχύος του ανωτέρω συμπεράσματος συνελήγη το σύνολο των εισηγμένων ελληνικών τραπεζών στο ΧΑ που είναι διαθέσιμες στη βάση δεδομένων της compustat. Το χρονικό διάστημα καλύπτει τα έτη 2005-2014 και περιλαμβάνει τις εξής τράπεζες: Τράπεζα Πειραιώς, Εθνική Τράπεζα, Alpha Bank, Eurobank, Attica Bank και Αγροτική Τράπεζα για όσα έτη η τελευταία ήταν ανεξάρτητη από την Τράπεζα Πειραιώς. Οι συνολικές παρατηρήσεις του δείγματος ανέρχονται στις 54.

Η παρούσα έρευνα, στην προσπάθεια της να επιμετρήσει το εάν οι αποτιμήσεις στην εύλογη αξία των χρηματοοικονομικών μέσων του ελληνικού τραπεζικού κλάδου είναι συναφείς ως προς τις τιμές των μετοχών, βασίστηκε στο ευρέως διαδεδομένο μοντέλο του Ohlson (1995). Η γενικότερη μορφή του μοντέλου του Ohlson (με τα μεγέθη εκφρασμένα σε τιμές ανά μετοχή), όπως συναντάται στη διεθνή βιβλιογραφία, έχει ως εξής:

$$PRI_{it} = \beta_0 + \beta_1 BVPS_{it} + \beta_2 EPS_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

όπου PRI_{it} είναι η τιμή της εταιρίας i στον χρόνο t , ο συντελεστής β_0 ο σταθερός όρος της γραμμικής πολλαπλής παλινδρόμησης, $BVPS_{it}$ (Book Value Per Share) είναι τα Ίδια Κεφάλαια ανά μετοχή και EPS_{it} (Earnings Per Share) τα Κέρδη ανά μετοχή. Τέλος, ο συντελεστής ε_{it} είναι τα κατάλοιπα της παλινδρόμησης και αντιπροσωπεύει το μέρος της εξαρτημένης μεταβλητής που δεν ερμηνεύεται από τις ανεξάρτητες.

Η γενική μορφή του μοντέλου του Ohlson δείχνει ότι η τιμή της μετοχής είναι συναφής με τη μεταβλητή $BVPS$ (Λογιστική αξία Ιδίων Κεφαλαίων ανά μετοχή) και τη μεταβλητή EPS (Κέρδη ανά μετοχή).

Το δείγμα προέρχεται από τη βάση δεδομένων της compustat και αφορά τα αντίστοιχα μεγέθη των Ιδίων Κεφαλαίων και αποτελεσμάτων των τραπεζών την περίοδο 2005-2014, ώστε να περιλάβει τα έτη στα οποία οι τράπεζες ξεκίνησαν να εφαρμόζουν τα ΔΠΧΑ. Επιπλέον, συγκεντρώθηκαν από τις οικονομικές καταστάσεις των τραπεζών στοιχεία σχετικά με τις αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία.

Ωστόσο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η παρούσα εργασία δίνει μεγαλύτερη έμφαση στο χρονικό διάστημα 2010-2014, στο οποίο έλαβαν χώρα σημαντικά γεγονότα που επηρέασαν τις τράπεζες και η πορεία της αγοράς κινήθηκε σε χαμηλά και αρνητικά επίπεδα, θεωρήθηκε εύλογο, προκειμένου να επιτευχθεί και ο απώτερος σκοπός της εργασίας, να χρησιμοποιηθεί μια δεύτερη εκδοχή του υποδείγματος Ohlson με την χρήση των ψευδομεταβλητών (dummy variables). Οι μεταβλητές αυτές συνήθως χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν δύο κατηγορίες (επίπεδα), οπότε είναι δίτιμες. Η συνήθης επιλογή για τον ορισμό μιας ψευδομεταβλητής είναι η χρήση μιας τιμής (0 ή 1) η οποία δείχνει αν μια συγκεκριμένη παρατήρηση ανήκει σε ένα από τα δύο καθορισμένα επίπεδα ή κατηγορίες μιας κατηγορικής εξαρτημένης μεταβλητής. Στην περίπτωση της έρευνας χρησιμοποιείται ο δείκτης 1 για τις παρατηρήσεις του χρονικού διαστήματος 2010-2014 και ο δείκτης 0 για τις παρατηρήσεις του χρονικού διαστήματος 2005-2009, ώστε να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στο πρώτο διάστημα. Με την χρήση των ψευδομεταβλητών εξάγεται επιπλέον πληροφόρηση για την χρηματοοικονομική κρίση στην Ελλάδα (περίοδος 2010-2014).

Στη συνέχεια, όπως προελέχθη, εξετάζεται πως οι πληροφορίες που προέρχονται από τις αποτιμήσεις των χρηματοοικονομικών στοιχείων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα και των διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών στοιχείων επηρεάζουν τη διαπραγματεύσιμη τιμή των ελληνικών τραπεζών. Για να επιτευχθεί αυτό, το μοντέλο του Ohlson (1995) διαμορφώνεται ως εξής: Αφαιρούνται από τα Κέρδη ανά μετοχή (EPS) τα κέρδη ή οι ζημιές ανά μετοχή που

προκύπτουν από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών στοιχείων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία με τη μεταφορά της διαφοράς στα αποτελέσματα και στη συνέχεια εισάγονται ως ξεχωριστή μεταβλητή στην παλινδρόμηση. Ομοίως, αφαιρείται από τα Ίδια Κεφάλαια ανά μετοχή το Αποθεματικό των Διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων ανά μετοχή και στη συνέχεια εισάγεται και αυτό ως ξεχωριστή μεταβλητή στην παλινδρόμηση.

Δηλαδή, το μοντέλο Ohlson (1995), όπως παρουσιάστηκε στην εξίσωση (1), διαμορφώνεται ως εξής:

$$PRI_{it} = \gamma_0 + \gamma_1(BVPS_{it} - AFS_{it}) + \gamma_2 AFS_{it} + \gamma_3(EPSt_{it} - FVPS_{it}) + \gamma_4 FVPS_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

όπου AFS_{it} είναι το Αποθεματικό Διαθεσίμων Προς Πώληση Χρηματοοικονομικών Περιουσιακών Στοιχείων ανά μετοχή κάθε τράπεζας I στον χρόνο t και $FVPS_{it}$ είναι το κέρδος ή ζημία των χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων ανά μετοχή κάθε τράπεζας I στον χρόνο t .

Σκοπός αυτής της προσαρμογής του μοντέλου Ohlson (1995) αποτελεί η ανάγκη να αναλυθούν ξεχωριστά τα μεγέθη των αποτελεσμάτων από την αποτίμηση στην εύλογη αξία και αντίστοιχα του αποθεματικού των διαθεσίμων προς πώληση, προκειμένου να εξεταστεί η συνάφεια τους ως προς την τιμή των τραπεζών.

Για να διαπιστωθεί με αξιοπιστία η συσχέτιση των ανωτέρω μεταβλητών, θα πρέπει οι συντελεστές της εξίσωσης (2) $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ να είναι στατιστικά σημαντικοί.

4.4 Περιγραφικά στατιστικά μεγέθη και μήτρα συσχετίσεων

Στην παρούσα παράγραφο αναλύεται μέσω της Περιγραφικής Στατιστικής το δείγμα της έρευνας. Τα μεγέθη Περιγραφικής Στατιστικής που χρησιμοποιούνται είναι η μέση τιμή (mean), η διάμεσος (median), η μέγιστη τιμή (maximum), η ελάχιστη τιμή (minimum) και η τυπική απόκλιση (standard deviation).

Από το δείγμα των 6 ελληνικών τραπεζών και των 54 παρατηρήσεων τα ανωτέρω στατιστικά και περιγραφικά μεγέθη απεικονίζονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας Ι: Περιγραφική Στατιστική

	PRI	BVPS- AFS	AFS	EPS- FVPL	FVPL
Μέση τιμή	44,07	22,82	-1,05	-3,50	0,37
Διάμεσος	10,77	4,98	-0,01	0,20	0,03
Μέγιστη τιμή	328,64	139,67	17,46	19,96	7,19
Ελάχιστη τιμή	0,11	-38,54	-19,10	-128,83	-4,51
Τυπική απόκλιση	77,17	38,98	5,01	24,41	1,60

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα τα συμπεράσματα σχετικά με την πορεία των μεγεθών της εξαρτημένης μεταβλητής και των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι τα εξής:

Καταρχάς, παρατηρείται μια μεγάλη μεταβλητότητα της χρηματιστηριακής τιμής των ελληνικών τραπεζών (τυπική απόκλιση 77). Οι τιμές των ελληνικών τραπεζών κινήθηκαν από 328,64 ευρώ μέχρι 0,11 ευρώ στο διάστημα 2005-2014.

Μελετώντας τα στοιχεία της Περιγραφικής Στατιστικής για την τιμή της μετοχής, φαίνεται ότι επηρεάζεται, πιθανότατα, από την χρηματοοικονομική κρίση της περιόδου 2010-2014.

Επιπλέον, για να είναι ορθό το αποτέλεσμα της γραμμικής παλινδρόμησης, πρέπει οι σχέσεις των τεσσάρων ανεξάρτητων μεταβλητών να είναι προσθετικές (additive) μεταξύ τους, δηλαδή η επιμέρους επίδραση (partial effect) κάθε ανεξάρτητης μεταβλητής είναι η ίδια ανεξάρτητα από τη συγκεκριμένη τιμή στην οποία οι άλλες ανεξάρτητες μεταβλητές διατηρούνται σταθερές. Συνεπώς, πρέπει να μην παρουσιάζεται το φαινόμενο της πολυσυγγραμικότητας στις ανεξάρτητες μεταβλητές. Το συμπέρασμα της ύπαρξης ή μη πολυσυγγραμικότητας δύναται να εξαχθεί από τον παρακάτω πίνακα (μήτρα) συσχετίσεων, όπου οι συντελεστές συσχέτισης που είναι στατιστικά σημαντικοί παρουσιάζονται με έντονο χρώμα και αφορούν το σύνολο της περιόδου 2005-2014:

Πίνακας II: Μήτρα συσχετίσεων

	PRI	BVPS- AFS	AFS	EPS- FVPL	FVPL
PRI	1,00	0,67	0,06	0,28	0,34
BVPS-AFS	0,67	1,00	-0,42	0,43	0,58
AFS	0,06	-0,42	1,00	0,07	0,05
EPS-FVPL	0,28	0,43	0,07	1,00	0,30
FVPL	0,34	0,58	0,05	0,30	1,00

Από τον ανωτέρω πίνακα γίνεται αντιληπτό ότι οι υπό εξέταση ανεξάρτητες μεταβλητές δεν έχουν μεγάλη συσχέτιση μεταξύ τους. Μόνο η ανεξάρτητη μεταβλητή που αναφέρεται στη λογιστική αξία ανά μετοχή αφαιρούμενη με το αποθεματικό των διαθέσιμων προς πώληση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων φαίνεται να έχει ένα βαθμό επίδρασης με τις υπόλοιπες τρεις ανεξάρτητες μεταβλητές.

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα της γραμμικής παλινδρόμησης, σύμφωνα με το υπόδειγμα του Ohlson (1995), είναι εύλογο να μελετηθούν συναρτήσει κάποιων παραμέτρων. Αυτές οι παράμετροι είναι οι εξής:

- ✓ Έλεγχος στατιστικής σημαντικότητας για κάθε συντελεστή ανεξάρτητης μεταβλητής. Οι συντελεστές $\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4$ για να είναι στατιστικά σημαντικοί, θα πρέπει με βάση τον στατιστικό έλεγχο υποθέσεων να ισχύει $t_{n-2, \alpha/2} < t$ όπου α το επίπεδο σημαντικότητας που για τους σκοπούς της εργασίας θεωρείται 5%. Αν οι συντελεστές $\beta_1 \dots \beta_4$ είναι στατιστικά σημαντικοί, τότε κρίνονται αξιόπιστοι.
- ✓ Η τιμή p-value. Γενικότερα η τιμή p-value αντιπροσωπεύει την πιθανότητα του λάθους που περιλαμβάνεται στην αποδοχή του παρατηρηθέντος αποτελέσματός. Η τιμή αυτού του συντελεστή πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μικρότερη.
- ✓ Ο συντελεστής προσδιορισμού (R^2): μετρά το βαθμό αξιοπιστίας της γραμμικής παλινδρόμησης. Όσο πιο μεγάλος και πιο κοντά στο 100% βρίσκεται τόσο αξιόπιστο είναι το μοντέλο της γραμμικής παλινδρόμησης που θα εξαχθεί.

Οι παράμετροι, που αναλύθηκαν παραπάνω, θα ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων της εξίσωσης της γραμμικής παλινδρόμησης (εξίσωση 2).

4.5 Αποτελέσματα εκτίμησης υποδείγματος

Τα αποτελέσματα της εκτίμησης της γραμμικής παλινδρόμησης(εξίσωση) παρουσιάζονται στο παρακάτω πίνακα(ΠίνακαςII). Σημειώνεται ότι η επιπλέον πληροφόρηση για τη συνεισφορά της καθεμίας ανεξάρτητης μεταβλητής στην τιμή της μετοχής στην περίοδο 2010-2014 απεικονίζεται με το συντελεστή crisisκαθώς και με τα γινόμενα αυτού του όρου με τις υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές. Η εξίσωση (εξίσωση 3) που περιλαμβάνει την επιπλέον πληροφόρηση είναι η εξής:

$$PRI = CRISIS + \delta_1 CRISIS \times (BVPS_{it} - AFS_{it}) + \delta_2 CRISIS \times AFS_{it} + \delta_3 CRISIS \times (EPS_{it} - FVPL_{it}) + \delta_4 CRISIS \times FVPL_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

Πίνακας III: Πίνακας Παλινδρόμησης- Υπόδειγμα Ohlson

	coef	t-stat	p-value
C	4,68	0,42	0,68
BVPS-AFS	1,53	2,21	0,03
AFS	3,86	1,32	0,19
EPS-FVPL	6,83	1,82	0,08
FVPL	-20,22	-3,01	0,00
CRISIS	-3,11	-0,21	0,83
CRISISx(BVPS-AFS)	-1,36	-1,16	0,25
CRISISxAFS	-5,79	-0,85	0,40
CRISISx(EPS-FVPL)	-6,92	-1,83	0,07
CRISISxFVPL	19,12	1,90	0,06
Adjusted R-squared	0,71	Observations	54
Banks	6		

Όσον αφορά στη γενική μορφή του μοντέλου, αρκετοί συντελεστές των ανεξάρτητων μεταβλητών είναι στατιστικά σημαντικοί για επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας μέχρι 8%.

Ο προσαρμοσμένος συντελεστής R^2 ανέρχεται σε ποσοστό 71%, γεγονός που αποδεικνύει ότι οι ανεξάρτητες μεταβλητές εξηγούν ένα μεγάλο μέρος της μεταβολής της εξαρτημένης μεταβλητής.

Τα αποτελέσματα της εκτίμησης δίνουν αρκετά χρήσιμα συμπεράσματα. Ειδικότερα, οι δύο βασικές μεταβλητές των Ιδίων Κεφαλαίων ανά μετοχή (από τα οποία έχει αφαιρεθεί το Αποθεματικό των Διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων), καθώς και τα Κέρδη ανά μετοχή (από τα οποία έχουν αφαιρεθεί τα κέρδη ή έχουν προστεθεί οι ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων) είναι στατιστικά σημαντικά σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας τουλάχιστον 10%. Επιπλέον, ο συντελεστής της μεταβλητής FVPL (Κέρδη ή Ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων) είναι στατιστικά σημαντικός σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 1%.

Με τη χρήση των ψευδομεταβλητών η επιπλέον πληροφόρηση που δίνεται για το κρίσιμο υφεσιακό διάστημα 2010-2014 παρέχει χρήσιμα συμπεράσματα. Φαίνεται ότι από τις μεταβλητές που εκτιμώνται ως γινόμενα της ψευδομεταβλητής crisis μόνο τα Κέρδη ανά μετοχή (από τα οποία έχουν αφαιρεθεί τα κέρδη ή έχουν προστεθεί οι ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων) καθώς και τα Κέρδη ή οι Ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων είναι στατιστικά σημαντικά με επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας 10%. Ειδικότερα, ο συντελεστής των Κερδών ανά μετοχή (από τα οποία έχουν αφαιρεθεί τα κέρδη ή έχουν προστεθεί οι ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων) είναι αρνητικός, ενώ ο συντελεστής των Κερδών ή των Ζημιών από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία είναι θετικός. Συνεπώς, τα στοιχεία αυτά δίνουν επιπλέον πληροφόρηση για την περίοδο της χρηματοοικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.

4.6 Συμπεράσματα ενότητας

Συνοψίζοντας, λοιπόν, διαπιστώνεται ότι στο διάστημα 2005-2014 τα δύο βασικά λογιστικά μεγέθη, Κέρδη ανά μετοχή (από τα οποία έχουν αφαιρεθεί τα κέρδη ή έχουν προστεθεί οι ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων) και τα Ίδια Κεφάλαια (από τα οποία έχει αφαιρεθεί το Αποθεματικό των Διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων), είναι

στατιστικά σημαντικά και θετικά. Αυτό σημαίνει ότι οι αυξήσεις των στοιχείων αυτών οδηγούν σε αυξήσεις της τιμής της μετοχής. Επιπλέον, τα Κέρδη ή οι Ζημίες των χρηματοοικονομικών μέσων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων έχουν αρνητικό πρόσημο, γεγονός που μπορεί να συνδέεται με τη μεγάλη μεταβλητότητα των στοιχείων αυτών. Σε ότι αφορά στην περίοδο της ελληνικής κρίσης (2010-2014), φαίνεται ότι μόνο οι μεταβλητές που σχετίζονται με τα κέρδη έχουν επιπρόσθετο πληροφοριακό περιεχόμενο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

5.1 Συμπεράσματα

Η λογιστική των χρηματοοικονομικών μέσων που διέπεται από τα ΔΛΠ 32 και 39 αποτελεί κυρίαρχο στοιχείο της τραπεζικής λογιστικής και γενικότερα κύριο γνώρισμα οποιασδήποτε τραπεζικής επιχείρησης και των επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας. Τα δύο ανωτέρω ΔΛΠ, και κυρίως το ΔΛΠ 39, αποτελούν λογιστικά πρότυπα με υψηλό βαθμό πολυπλοκότητας εξαιτίας της φύσης των χρηματοοικονομικών μέσων.

Λόγω της κυρίαρχης θέσης που κατέχουν τα χρηματοοικονομικά μέσα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών επιδιώχθηκε στην παρούσα εργασία να προσδιοριστεί και να εκτιμηθεί η επίδραση της αποτίμησης των χρηματοοικονομικών μέσων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των τραπεζών στα έτη από την εφαρμογή του λογιστικού πλαισίου του ΔΠΧΑ και μετά, με ειδικότερη έμφαση στο διάστημα 2010-2014.

Είναι γεγονός πως η κρίση χρέους της ελληνικής οικονομίας και τα δημοσιονομικά και υφεσιακά μέτρα που επιβλήθηκαν δημιούργησαν μεγάλα προβλήματα στις ελληνικές τράπεζες, καθώς η συναλλακτική δραστηριότητα σημείωσε αισθητή μείωση, τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια αυξάνονταν λόγω της μείωσης των διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και οι ελληνικοί επενδυτικοί τίτλοι, Ομόλογα και μετοχές, σημείωσαν μείωση με την κρίση της ελληνικής αγοράς.

Στη συγκεκριμένη εργασία, προκειμένου να προσδιοριστεί ο βαθμός επίδρασης των αποτιμήσεων των χρηματοοικονομικών μέσων στις οικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών, πραγματοποιήθηκε μελέτη με βάση το χαρακτηριστικό της συνάφειας. Το υπόδειγμα που χρησιμοποιήθηκε για να προσδιοριστεί η συνάφεια των λογιστικών μεγεθών των ελληνικών τραπεζών που σχετίζονται με την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία την περίοδο 2005-2014, με ειδικότερη έμφαση στην περίοδο της ελληνικής κρίσης (2010-2014), ήταν το υπόδειγμα Ohlson (1995) με ορισμένες παραλλαγές.

Από την εκτέλεση του ανωτέρω υποδείγματος προέκυψε ότι στο διάστημα 2005-2014 τα δύο βασικά λογιστικά μεγέθη, Κέρδη ανά μετοχή (από τα οποία έχουν αφαιρεθεί τα κέρδη ή έχουν προστεθεί οι ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω αποτελεσμάτων) και τα Ίδια Κεφάλαια (από τα οποία έχει αφαιρεθεί το

Αποθεματικό των Διαθεσίμων προς πώληση χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων) έχουν θετικό αντίκτυπο στις μεταβολές της χρηματιστηριακής τιμής των ελληνικών τραπεζών. Στην ίδια περίοδο τα Κέρδη ή οι Ζημίες των χρηματοοικονομικών μέσων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων έχουν αρνητικό πρόσημο. Όσον αφορά στην περίοδο της ελληνικής κρίσης, φαίνεται ότι μόνο οι μεταβλητές που σχετίζονται με τα κέρδη έχουν επιπρόσθετο πληροφοριακό περιεχόμενο. Μάλιστα, τα Κέρδη ή οι Ζημίες από την αποτίμηση των χρηματοοικονομικών μέσων στην εύλογη αξία μέσω των αποτελεσμάτων έχουν θετικό επιπρόσθετο πληροφοριακό περιεχόμενο στις χρηματιστηριακές τιμές των ελληνικών τραπεζών.

5.2 Περιορισμοί έρευνας – Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Στην παρούσα εργασία έγινε προσπάθεια να αντληθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερο δείγμα των ελληνικών τραπεζών. Έτσι, το δείγμα προσπάθησε να καλύψει όλο το φάσμα των ελληνικών τραπεζών με εξαίρεση τη Γενική Τράπεζα και την Εμπορική Τράπεζα για όσα έτη ήταν ανεξάρτητες, για τις οποίες δεν κατέστη δυνατό να αντληθούν οι οικονομικές τους καταστάσεις.

Η εκτίμηση υποδείγματος με τη χρήση επιπλέον παρατηρήσεων θα καταστεί δυνατή στα επόμενα χρόνια. Για το λόγο αυτό προτείνεται μελλοντικές έρευνες να συμπεριλάβουν την επίδραση των χρηματοοικονομικών μέσων που αποτιμώνται στην εύλογη αξία στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των ελληνικών τραπεζών, από την εφαρμογή των ΔΠΧΑ και μετά, καλύπτοντας μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, κάτι που θα προσδώσει πιο αξιόπιστα συμπεράσματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Βλάχος Χ. και Λουκά Α. (2007), Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, GlobalTraining, Β Έκδοση
- Ιωαννίδης Δ. (2005), Στατιστικές μέθοδοι, Γ Έκδοση, Εκδόσεις Ζήτη
- Κόντος Γ.(2010), Η λογιστική των τραπεζών και εταιρειών Leasing&Factoring, Β Έκδοση, Εκδόσεις Διπλογραφία
- Νεγκάκης Χ.(2015), Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, Θεωρία και Εφαρμογές
- Νεγκάκης Χ.(2015), Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, Ειδικά Θέματα
- Νεγκάκης Χ. (2012), Λογιστική Εταιρειών, Θεωρία και Πράξη, Εκδόσεις Σοφία
- Ντζανάτος Δ.(2008), Τα διεθνή λογιστικά πρότυπα με απλά λόγια και οι διαφορές τους από τα ελληνικά, Α Έκδοση, Εκδόσεις Καστανιώτη ΑΕ
- GrantThornton (2009), Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς IFRS-Αναλυτική Παρουσίαση, Β Τόμος, Γ Έκδοση
- Πρωτοβάλλης Ν. (2009), «Παραδείγματα εφαρμογής. Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα- Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης-Διερμηνείες» Β Τόμος, Εκδόσεις Αθ. Σταμούλης

Ξένη

- Agostino B., Drago D. and Sillipo D.(2011), “The value relevance of IFRS in the European banking industry”, *Review of Quantitative Finance and Accounting*, Vol.36,pp.437-457
- Agusman A., Monroe S. G., Gasbarro D. and Zumwalt K. J. (2008),“Accounting and capital market measures of risk Evidence from Asian banks during 1998–2003”,*Journal of Banking and Finance*,Vol. 32, pp. 480–488.
- Angeloni C. and Wolf G.(2012),“Are banks affected by their holdings of government debt?”,*Working Paper*
- Barth M., Landsman W., Lang M., and Williams C. (2006),“Accounting Quality: International Accounting Standards and US GAAP”, *Working paper.: Stanford University and University of North Carolina.*

- Daske H. (2006), "Economic benefits of adopting IFRS or US-GAAP — Have the expected cost of equity capital really decreased?", *Journal of Business Finance & Accounting*, Vol. 33, pp. 329–373
- Duh R. Hsu A., and Pimenta Alves P. (2010), "The impact of IAS 39 on the risk-relevance of earnings volatility: Evidence from foreign banks cross-listed in the USA", *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, Vol. 8, pp 23-28
- Elyasiani E. and Mansur, I. (2005), "The association between market and exchange rate risks and accounting variables: A GARCH model of Japanese banking institutions", *Review of Quantitative Finance and Accounting*", Vol 25, pp. 183–206.
- Feltham G. and J. Ohlson. (1995), "Valuation And Clean Surplus Accounting For Operating And Financial Activities", *Contemporary Accounting Research* ,Vol. 11, pp.689-731.
- Hung M. and Subramanyam K. (2007), "Financial statement effects of adopting international accounting standards: The case of Germany", *Review of Accounting Studies*, Vol. 12, pp. 623–657.
- Hodder L., Hopkins P. and Wahlen J. (2006), "Risk-relevance of fair value income measures for commercial banks", *The Accounting Review*, Vol.81, pp.337-375
- Iatridis G. and Dalla, D. (2011), "The impact of IFRS implementation on Greek listed companies: An industrial sector and stock market index analysis", *International Journal of Managerial Finance*, Vol.7, pp. 284–303.
- Koumanakos E., Georgopoulos, A. and Siriopoulos C. (2008), "Auditor awareness of earnings management", *International Journal of Accounting*", *Auditing and Performance Evaluation*, Vol5, pp.50–65
- Kousenidis D., Ladas A. and Negakis C. (2010), "Value Relevance of Accounting Information in the Pre- and Post-IFRS Accounting Periods", *European Research Studies*, Vol. 8, pp.145-154
- Kousenidis D., Ladas A. and Negakis C. (2009), "Value relevance of conservative and nonconservative accounting information", *International Journal of accounting*, Vol44, pp.219-238
- Krueger M. (2013), "Target-balances: The Greek examples", *Rome Discussion Paper*, pp. 13-15
- Lane P.(2012), "The European Sovereign Debt Crisis", *Journal of Economic Perspectives*, Vol.26, pp.49–68

- Negakis C., (2013), "The explanatory power of earnings for stock returns in the pre- and post-IFRS era", *Managerial Finance*, Vol. 39, pp. 814 – 824
- Ohlson J.(1995), "Earning Book Values and dividends in equity valuation", *Contemporary Accounting Research*, Vol.11, pp.661-667
- Papadamou S. and Tzivinikos T. (2011), "The risk relevance of International Financial Reporting Standards: Evidence from Greek banks", *International Review of Financial Analysis*, Vol.27, pp.43-54
- Provopoulos G. (2014), "The Greek Economy and Banking System: Recent Developments and the Way Forward", *Journal of Macroeconomics*, Vol.39, pp.240-249
- Ryan S.(2008), "Accounting in and for the subprime crisis", *The accounting review*, Vol.83, pp 1605-1638
- Wolff G.(2011), "Is recent bank stress really driven by the sovereign debt crisis?", Working Paper

Σελίδες στο διαδίκτυο

www.bankofgreece.gr

www.capital.gr

www.euro2day.gr

www.iasb.org

www.naftemporiki.gr

www.taxheaven.gr